

Wojciech SZCZUROWSKI

**KOMPANIA
W OBRONIE**

56982

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

AON 5585/03

Wojciech SZCZUROWSKI

KOMPANIA W OBRONIE

56982

WARSZAWA

2004

Projekt okładki
Genowefa Majchrowska

Redaktor techniczny
Beata Klarowska

Korekta
Renata Czerwińska

Skład, druk i oprawa: Akademia Obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy
00-910 Warszawa, al. gen. A. Chruściela 103, tel. 681-40-55, tel./faks 681-37-52
Zam. nr 1276/2003

SPIS TREŚCI

1. Ogólne zasady prowadzenia obrony	5
1.1. Istota, cel i charakterystyka obrony	5
1.2. Rodzaje obrony	7
1.3. Ugrupowanie bojowe kompanii i struktura obrony	11
1.4. Rola, miejsce i zadania kompanii w obronie	13
2. Przygotowanie obrony w kompanii	15
3. Prowadzenie walki obronnej przez kompanię	23
3.1. Obrony w specyficznych środowiskach walki	25
LITERATURA	38
ZAŁĄCZNIKI	39

1. Ogólne zasady prowadzenia obrony

1.1. Istota, cel i charakterystyka obrony

Obrona jest działaniem podstawowym zamierzonym lub wymuszonym rodzajem walki polegającym na udaremnieniu lub odparciu uderzeń wojsk przeciwnika, zadania im maksymalnych strat oraz utrzymaniu zajmowanego rejonu (punktu, stanowiska oporu) i stworzenia warunków do działań zaczepnych.

Istotą obrony jest uporczywa walka o zachowanie trwałości zorganizowanego oporu na określonej rubieży (rejonie, punkcie oporu). Polega ono na rozbiciu przeciwnika poprzez zsynchronizowane w czasie i przestrzeni bezpośrednio (przede wszystkim ogniowe) oddziaływanie na siły i środki przeciwnika dla utrzymania zajmowanego rejonu (punktu oporu), a w przypadku włamania się jego sił w głąb obrony odtwarzanie przedniej linii obrony.

Obrona więc, winna przeciwstawiać się natarciu, które jest ukierunkowane przede wszystkim na szybkie przekroczenie kolejnych linii obrony, rozbicie ugrupowania obronnego, poprzez fizyczne niszczenie, dezorganizację, izolację broniących się sił. Realizacja tych koncepcji i planów możliwa jest dzięki uderzeniom powietrzno-lądowym wspieranym poprzez nabierającą coraz większego znaczenia walkę elektroniczną. Obrona zatem, będzie musiała przeciwstawić się przeciwnikowi uderzającemu z lądu i z powietrza, stosującemu różne formy i wszelkie dostępne środki rażenia. Pomimo przeobrażeń pola walki cel obrony zasadniczo nie zmienia się.

Cel obrony to uniemożliwienie przeciwnikowi opanowania terenu, rozbicie jego zgrupowań uderzeniowych i załamanie natarcia oraz przejęcie inicjatywy. Taki końcowy rezultat działań obronnych pododdziałów osiągnie się w wyniku wykonania szeregu zadań częściowych realizowanych przez poszczególne elementy ugrupowania bojowego, rozłożone w czasie i w przestrzeni, ukierunkowane na powstrzymanie natarcia sił przeciwnika, osłabianie go, dążenie do ostatecznego zatrzymania i stworzenia warunków do rozbicia sił przeciwnika w rejonie włamania.

Do celów szczegółowych zaliczamy:

- utrzymanie określonego terenu;
- rozbicie przeciwnika, który włamał się w ugrupowanie obronne;

- zyskanie na czasie;
- umożliwienie kolejnym siłom przegrupowanie się i wykonywanie kontrataku;
- zmuszenie przeciwnika do przyjęcia walki w niedogodnym dla niego terenie;
- zadanie maksymalnych strat (strat obniżenie potencjału).

Cechami współczesnej obrony winna być **trwałość** i **aktywność** wyrażająca się wykorzystaniem walorów obronnych infrastruktury taktycznej, dużą skutecznością prowadzonego ognia w powiązaniu z zaporami inżynieryjnymi, uporczywością prowadzenia walki pododdziałów, stosowanym manewrem tak, by skutecznie odeprzeć natarcie lądowych i aeromobilnych pododdziałów przeciwnika, środków napadu powietrznego oraz być odpornym na uderzenia środkami systemów rażenia ogniowego, radioelektronicznego i informacyjnego.

Trwałość obrony to zdolność do skutecznego przeciwstawiania się przeciwnikowi w nakazanym rejonie (punkcie) i czasie przy jak najmniejszych stratach własnych. Ta właściwość obrony, oparta na sile ognia broniących się pododdziałów, ich manewrowości i wykorzystaniu dogodnych właściwości terenu, prowadzi do rozbicia bądź poważnego osłabienia przeciwnika i utrzymania zajmowanego rejonu (punktu) obrony (oporu), a tym samym do wykonania otrzymanego zadania.

Z trwałością obrony związany jest nierozdzielnie jej drugi atrybut – **aktywność**. Obrona będzie tym bardziej trwała im aktywniejsze będą działania obrony. Im mniejsze są siły przeznaczone do obrony danego rejonu (punktu) tym bardziej muszą być one ruchliwe i aktywne. Obrona będzie bowiem trwała tylko wówczas, gdy zdoła się przeciwstawić natarciu przeciwnika.

O trwałości i aktywności prowadzonej walki obronnej w znacznej mierze decyduje teren. Znany, umiejętnie przygotowany i wykorzystany przez broniące się pododdziały, w dużej mierze utrudnia przeciwnikowi prowadzenie natarcia. Uwzględnienie walorów obronnych terenu zwiększa skuteczność prowadzenia ognia z broni pokładowej i strzeleckiej oraz zmniejsza straty własnych pododdziałów. **Trwałość obrony jest nierozdzielnie związana z terenem**, co przejawia się w dążeniu do zatrzymania i załamania natarcia przeciwnika na dogodnych liniach (rubieżach terenowych) lub rejonach.

Szczególną rolę w osiągnięciu trwałości i aktywności w obronie pododdziałów odgrywa manewr ogniem. Polega on na skupieniu wysiłku na tych kierunkach (rejonach kluczowych, punktach ciężkości) działania przeciwnika, gdzie występuje zagrożenie dla rejonu obrony (punktu oporu) pododdziału. Istotne jest umiejętne zorganizowanie, powiązanie i wykorzystanie systemu zapór, niszczeń, przeszkód naturalnych i systemu ognia broni strzeleckiej i pokładowej, a zwłaszcza środków przeciwpancernych w rejonie obrony (punkcie oporu). Tu właśnie wysiłek broniących się pododdziałów ukierunkowany winien być na zadanie przeciwnikowi jak największych strat podczas walki o przednią linię obrony oraz na kolejnych liniach w głębi obrony. Wprowadzenie w błąd, dezinformacja, maskowanie to również czynniki wpływające na trwałość i aktywność obrony. Szczególną rolę odgrywa

rozbudowa pozornych punktów oporu, stanowisk ogniowych oraz prowadzenie działań pozornych.

Obrona jest więc zjawiskiem bezwzględnej konfrontacji z przeciwnikiem z wykorzystaniem wszystkich możliwych sposobów i środków walki, którego rezultatem końcowym powinno być: zniwelowanie przewagi nacierającego; niedopuszczenie do umocnienia się w zdobytym rejonie (obiekcie); zdominowanie i narzucenie własnej woli; odzyskanie przez obrońcę utraconych punktów i obiektów.

Reasumując, **trwałość i aktywność** obrony osiąga się poprzez:

- rozpoznanie przygotowań przeciwnika do natarcia;
- niszczenie wykrytych środków rażenia oraz stanowisk dowodzenia i środków łączności;
- prowadzenie skutecznej walki ze środkami napadu powietrznego, zwalczanie desantów powietrznych, pododdziałów i grup powietrznoszturmowych (desantowo-szturmowych);
- wykorzystanie właściwości taktycznych terenu do prowadzenia ognia, organizowania zapór i przeszkód, które ograniczą nacierającemu prowadzenie obserwacji i manewru;
- rozśrodkowanie oraz maskowanie pododdziałów i obiektów;
- sprawne odtwarzanie naruszonej struktury obrony (punktu oporu, pozycji obrońcy) i nieprzerwane oddziaływanie ogniem na elementy ugrupowania przeciwnika;
- udział w kontratakach szczebla nadrzędnego oraz manewrów połączonych z utrzymaniem najważniejszych rejonów i obiektów;
- skuteczną ochronę pododdziałów i urządzeń logistycznych.

1.2. Rodzaje obrony

W zależności od sposobu prowadzenia walki wyróżnia się **obronę manewrową (ruchomą)** oraz **obronę pozycyjną (stałą)**¹.

Obrona manewrowa prowadzona jest w zasadzie na szczeblu operacyjnym. Oparta jest na ruchliwości wojsk i ich aktywności oraz uporczywej obronie ważnych obiektów i rejonów, których utrzymanie umożliwi skierowanie przeciwnika w pożądanym dla obrońcy kierunku. Celem jej jest rozpoznanie głównego kierunku natarcia, zahamowanie tempa natarcia, zyskanie na czasie, zatrzymanie na dogodnej rubieży i umożliwienie rozbicia sił przeciwnika.

Batalion (kompania) może brać udział w poszczególnych etapach obrony manewrowej, np.: rozpoznania, opóźniania natarcia przeciwnika, zatrzymania obroną pozycyjną, czy też wykonania zwrotu zaczepnego (a raczej udziału w nim).

---

¹ Rodzaje obrony ze względu na warunki przygotowania i prowadzenia przedstawia załącznik 1.

Istotą obrony manewrowej jest więc dążenie do zmiany stosunku sił i środków za pomocą manewru, koncentracji wysiłku w najważniejszym w danym momencie punkcie oporu i dekoncentracji w celu uchylenia się od starcia w niekorzystnych warunkach. W obronie manewrowej najważniejsze są manewr i precyzyjne, selektywne oddziaływanie ogniowo-elektroniczne. Obrona manewrowa sprowadza się do redukcji początkowej przewagi nacierającego przez zadanie mu maksymalnych strat, a jednocześnie – kosztem utraty terenu w sposób zamierzony i zorganizowany – do uchronienia przed stratami własnych sił, powstrzymania dalszego ruchu przeciwnika w głąb obrony i rozbicia go w wyniku zwrotów zaczepnych.

Obrona pozycyjna jest oparta na powiązaniu rażenia ogniowego zaporami inżynierskimi oraz z naturalnymi przeszkodami terenowymi. W prowadzonych działaniach główną rolę odgrywa opór i zmasowany ogień, zwłaszcza przeciwpancerny.

Istota obrony pozycyjnej polega na utrzymaniu ważnego obiektu lub terenu oraz rozbiciu i zatrzymaniu natarcia przeciwnika przed przednią linią obrony lub w rejonie (punkcie oporu) pododdziałów pierwszego rzutu. Kompania zmechanizowana (czołgów) zazwyczaj będzie prowadziła obronę pozycyjną.

W obronie pozycyjnej wyróżnia się:

- walkę przed przednią linią obrony;
- walkę o utrzymanie przedniej linii obrony;
- walkę w głębi rejonu (punktu oporu) obrony.

Wobec wielu możliwych zagrożeń i uwarunkowań współczesnej walki, niebagatelną rolę odgrywają warunki przechodzenia do obrony, które rzutują na wiele kwestii związanych z jej organizacją i prowadzeniem.

Kompania w zależności od sytuacji taktycznej, przechodzi do obrony **w styczności z przeciwnikiem** lub **bez niej**, wykorzystując właściwości obronne i ochronne terenu. Obrona może być organizowana w warunkach **oddziaływania lub bez oddziaływania przeciwnika**.

Przygotowanie obrony w **styczności z przeciwnikiem** prowadzone będzie zawsze w warunkach oddziaływania na nasze pododdziały jego sił i środków walki w wymiarze lądowym i powietrznym. Natomiast przygotowanie obrony **bez styczności z przeciwnikiem** prowadzone może być bez oddziaływania przeciwnika lub w warunkach ograniczonego oddziaływania środków walki, w tym głównie wymiaru powietrznego. Należy przyjąć, że jedynie w okresie kryzysu pododdziały będą przechodzić do obrony (osłony) granicy w warunkach braku oddziaływania przeciwnika w wymiarze lądowym i powietrznym. Nie można jednak nawet wówczas wykluczyć oddziaływania na pododdziały rozpoznania specjalnego, działania dywersyjno-sabotażowego bądź oddziaływania informacyjno-psychologicznego.

Manewr wykonywany jest w celu stworzenia (zrównoważenia) przewagi w decydującym miejscu i czasie lub uchylenia się od starcia w niekorzystnych dla

obroncy warunkach. Poprzez połączenie ruchu pododdziałów ogólnowojskowych i ognia broniący się powinien dążyć do zadania przeciwnikowi wysokich strat. Aby manewr był skuteczny, musi być prosty w zamiarze oraz przeprowadzony szybko i w miarę możliwości skrycie.

W zależności od czasu, jakim dysponuje pododdział na inżynierską rozbudowę punktu oporu (linii obrony) oraz osiągnięcie gotowości systemu ognia rozróżnia się **obronę zawczasu i doraźnie przygotowaną**.

Obrona zawczasu przygotowana charakteryzuje się:

- znaczną ilością czasu na jej przygotowanie;
- dokładną organizacją systemu ognia;
- rozbudową pozycji ubezpieczeń bojowych przed przednią linią obrony;
- dokładną organizacją systemu łączności;
- pełną rozbudową fortyfikacyjną rejonu obrony (punktu, stanowiska oporu i ogniowego) w powiązaniu z systemem zapór i przeszkód naturalnych;
- przeprowadzeniem rekonesansu przez dowódców wszystkich szczebli dowodzenia i postawieniu zadań podwładnym;
- przygotowaniem rubieży ogniowych oraz rubieży kontrataku dla odwodu;
- wykonaniem wszystkich przedsięwzięć zabezpieczeń bojowych i logistycznych.

Manewrowy charakter działań bojowych powoduje, że czas ten będzie zawsze ograniczony. Stąd zachodzi konieczność jednoczesnego wykonywania zamierzeń przez wszystkie szczeble dowodzenia oraz pełnego wykorzystania maszyn i urządzeń inżynierskich dla rozbudowy punktów oporu.

Dowódca pododdziału po otrzymaniu zadania bojowego do organizacji obrony winien tak kierować pracą, aby równocześnie można było wykorzystać zaplanowane przedsięwzięcia (np. podczas prowadzenia rekonesansu z dowódcami kompanii/plutonów, załogi winny uzupełniać zapasy materiałowe i wykonywać inne prace przy sprzęcie).

Obrona pododdziału zmechanizowanego (czołgów) przyjmie charakter **obrony przygotowanej zawczasu** wtedy, gdy dodatkowo wykona się co najmniej następujące przedsięwzięcia:

- oczyszczenie pasów, sektorów prowadzenia ognia i obserwacji;
- wykonanie okopów dla czołgów, wozów bojowych na głównych stanowiskach ogniowych;
- wykonanie okopów dla środków rażenia przydzielonych pododdziałów (dział, moździerzy, środków przeciwlotniczych i innych);
- wykonanie stanowisk dla środków ubezpieczeń bojowych i bezpośrednich;
- urządzenie okopów obserwacyjnych na posterunkach i stanowiskach dowódczo-obserwacyjnych;
- urządzenie ukryć na uzbrojenie, sprzęt wojskowy oraz środki materiałowe w punktach zabezpieczenia logistycznego;
- wykonanie szczelin dla stanu osobowego;

– przygotowanie elementów zapór inżynierskich, zasadzek i pułapek ogniowych na podejściach i przed przednim skrajem, powiązanych z systemem ognia.

Pododdziały odpierające uderzenia przeciwnika i działające w warunkach utrudnionej wymiany informacji będą zmuszone szybko przygotować obronę (**obrona doraźnie przygotowana**). Ograniczony czas i skrajnie niekorzystna sytuacja nie może wpłynąć ujemnie na tworzony system obrony.

Obrona doraźnie przygotowana charakteryzuje się również wypracowaniem sposobu obrony z mapy w czasie równoczesnego wykonywania innego zadania bojowego; pobieżnie zorganizowanym systemie ognia; brakiem możliwości zorganizowania linii ubezpieczeń bojowych; niepełnym zakresem rozbudowy inżynierskiej punktów oporu; potrzebą natychmiastowej zdolności do odparcia przeciwnika; jak również brakiem osobistej styczności dowódców podczas organizowania działań, stawiania zadań bojowych; niepełnym uzgodnieniem współdziałania wewnątrz pododdziału i między pododdziałami; niepełnym zabezpieczeniu logistycznym pododdziałów. Brak czasu oraz bezpośrednie zagrożenie atakiem przeciwnika nie zwalnia dowódców od wykonania wszystkich przedsięwzięć dla zorganizowania trwałej i aktywnej obrony.

Najistotniejszym i organizowanym w pierwszej kolejności przedsięwzięciem jest postawienie zadań bojowych oraz organizacja **systemu ognia**. Zadania stawia się z reguły przez techniczne środki łączności. System ognia musi być od początku do końca walki utrzymany w stałej gotowości dla przeciwstawienia się zorganizowanego ataku przeciwnika. Rozbudowa fortyfikacyjna rejonu (punktu), stanowiska obrony (oporu) realizowana będzie w przerwach walki, najczęściej siłami własnego pododdziału.

Bez względu na sposób przechodzenia do obrony należy dążyć, aby teren ułatwiał zarówno prowadzenie walki ogniowej, ustawianie wszelkich zapór, jak też wykonywanie manewrów. Jednocześnie teren powinien utrudniać przeciwnikowi prowadzenie obserwacji i przemieszczanie jego zgrupowań uderzeniowych. Dużego znaczenia nabiera zarówno wybór przedniej linii obrony, jak też przedsięwzięcie zmierzające do wprowadzenia przeciwnika w błąd co do jej rzeczywistego przebiegu.

Głębokość obrony powinna zapewnić potęgowanie przeciwdziałania natarcia pododdziałów przeciwnika, wzajemną więź taktyczną między elementami ugrupowania bojowego oraz manewr sił i środków. Szerokość i głębokość obrony powinna umożliwiać podjęcie skutecznej walki z przeciwnikiem.

1.3. Ugrupowanie bojowe kompanii i struktura obrony

Ugrupowanie obronne jest to uszykowanie oraz rozmieszczenie sił i środków w terenie odpowiednio do celu (koncepcji) obrony.

W skład ugrupowania bojowego wchodzi elementy podstawowe i dodatkowe. W obronie ugrupowanie pododdziału składa się:

- pierwszy rzut,
- odwód (odwody) ogólnowojskowy;
- zgrupowanie artylerii (w batalionie zmechanizowanym kompania wsparcia),
- pododdział przeciwlotniczy (jeśli został przydzielony),
- elementy rozpoznania i ubezpieczenia,
- stanowisko (punkt) dowodzenia,
- elementy i urządzenia logistyczne.

Dodatkowo można utworzyć:

- oddział wydzielony,
- grupę wypadową,
- grupę rajdową,
- odwód ppoż. i inne.

W zależności od zadania, terenu kompania zmechanizowana (czołgów) może bronić się w rejonie odpowiedzialności obronnej batalionu w pierwszym rzucie, w rejonie kluczowym lub poza nim, albo stanowić odwód. Wzmocniona może również działać jako oddział wydzielony na pozycji przedniej.

Kompanię zmechanizowaną (czołgów) ugrupowuje się zazwyczaj w jeden rzut z odwodem (*załącznik 2*). W zależności od terenu plutony rozmieszcza się na punkcie oporu kompanii kątem w tył (przód), występem w prawo (lewo) lub w inny sposób, tak aby w danych warunkach terenowych zapewnić najskuteczniejszy ogień przed frontem i na skrzydłach punktu oporu.

Plutony rozmieszcza się w punktach oporu wzdłuż i w głąb frontu. Główne i zapasowe, niekiedy tymczasowe punkty oporu wybiera się tak, aby zapewniły prowadzenie obserwacji i ognia na maksymalne odległości.

Luki między punktami oporu osłania się zaporami i ogniem ze skrzydeł oraz z głębi.

W specyficznych środowiskach walki oraz w zależności od sposobu i koncepcji rozegrania walki wyznaczony pluton (drużyna) może działać jako grupa obejścia, grupa (podgrupa) szturmowa, grupa torująca.

Z pododdziałami wojsk zmechanizowanych (czołgów) współdziałać mogą pododdziały obrony terytorialnej, straży granicznej oraz innych sił znajdujących się w rejonie (punkcie oporu) obrony.

Ugrupowanie obronne kompanii powinno stwarzać jak najlepsze warunki do wykonania zadania bojowego, zwłaszcza zapewnić efektywne użycie różnych

środków walki, wykonanie swobodnego manewru oraz wykorzystanie właściwości terenu. W konsekwencji powinno umożliwić osiągnięcie zakładanego celu obrony.

Przyjęte ugrupowanie nadaje odpowiedni do celu walki kształt strukturze obrony, która powinna być dostosowana do potrzeb i możliwości pododdziałów.

Strukturę obrony stanowi układ i wzajemne relacje elementów składających się na całość obrony. Kompleksowe postrzeganie walki obronnej kompanii zmehanizowanej (czołgów) wyłania potrzebę systemowego podejścia do zjawisk, jakie mogą wystąpić podczas odpierania powietrzno-lądowego natarcia przeciwnika. Systemowe podejście do obrony pozwala stworzyć skoordynowany wewnętrznie, dynamiczny układ sił i środków oraz zaplanować i zabezpieczyć wszystkie przedsięwzięcia zapewniające osiągnięcie celu walki obronnej, przy jak najmniejszych stratach własnych.

W związku z tym, struktura obrony powinna być przyjęta stosownie do celu, przewidywanego sposobu działania (zamiaru) i istniejących warunków. Winna stanowić sobą układ zapewniający skuteczne wykorzystanie sił i środków w celu zalamania natarcia przeciwnika i stworzenia warunków do rozbicia go.

Elementy obrony tworzą strukturę systemu obrony (*załącznik 3*), która musi być dostosowana do aktualnej sytuacji, aktualnych potrzeb i możliwości.

Istotnym warunkiem rozmieszczenia elementów struktury obrony jest teren i jego wykorzystanie do zorganizowania spójnego z zamiarem obrony systemu ognia pododdziału.

Dowódca organizujący obronę w ramach przydzielonego punktu oporu (rejonu odpowiedzialności) określa: punkty oporu lub linie obronne, w tym zapasowe rubieże ogniowe i kierunki (rubieże) planowanych kontrataków, strefy zapór i niszczeń, strefy rażenia i zasadzek ogniowych, rejon rozmieszczenia pododdziałów wspierających oraz miejsca urządzeń logistycznych, stanowiska dowodzenia, rejon zastrzeżone, drogi manewru, dowozu i ewakuacji. Linie obronne (punkty oporu) należy rozbudować wzdłuż naturalnych przeszkód terenowych, odpowiednio je maskując.

W celu wprowadzenia przeciwnika w błąd, co do przebiegu przedniej linii obrony, ubezpieczenia pododdziałów od niespodziewanego uderzenia zorganizowana może być na szczeblu batalionu pozycja przednia. Nie powinna odróżniać się ona od przedniej linii obrony (siły do wzmocnionej kompanii kompania będą realizowały zadania jako oddział wydzielony na pozycji przedniej). Na szczeblu kompanii przygotowana jest linia ubezpieczeń bojowych oraz ubezpieczeń bezpośrednich.

Linie w głębi obrony należy rozbudować tam, gdzie istnieje możliwość zatrzymania włamującego się przeciwnika lub teren stwarza możliwość rozbicia go.

Linie ryglowe rozbudowane w ramach pozycji ryglowych przełożonego ukośnie do kierunków natarcia pododdziałów przeciwnika kanalizują jego ruch i mogą jednocześnie stanowić linie rozwinięcia do kontrataków lub rubieże ogniowe dla od-

wodów przełożonego. Mogą być one wykorzystane do zorganizowania pułapek ogniowych.

Planując obronę należy w maksymalnym stopniu wykorzystać obiekty i urządzenia znajdujące się na terenie działania.

1.4. Rola, miejsce i zadania kompanii w obronie

Kompania zmechanizowana (czołgów) jest pododdziałem przeznaczonym do bezpośredniego rażenia przeciwnika ogniem broni pokładowej i strzeleckiej. Dysponuje ona dużą siłą ognia i zdolnością manewrowania. Działa w składzie batalionu lub samodzielnie (*załącznik 4*).

Kompania zmechanizowana (czołgów) może bronić się w **pierwszym rzucie batalionu** – w rejonie **kluczowym** lub **poza nim** albo stanowić **odwód** batalionu. Może wchodzić w skład odwodu przeciwdesantowego lub być użyta także w **składzie oddziału wydzielonego (jako oddział wydzielony) w pasie przesłaniania** lub bronić się na **pozycji przedniej**. W obronie podczas zamierzonego wycofania może działać jako szpica tylna lub działać w składzie ariergardy (*załącznik 5*).

Kompania broniąc się w pierwszym rzucie w rejonie kluczowym obrony przeznaczona jest do zatrzymania natarcia przeciwnika i utrzymania punktu oporu lub opóźniania natarcia przeciwnika, zniszczenia go, niedopuszczenia do przedarcia się jego sił w głąb obrony i utrzymania bronionego punktu oporu.

W wypadku włamania się przeciwnika w głąb obrony, kompania kanalizuje jego ruch nie pozwalając mu na rozprzestrzenianie się w stronę skrzydeł.

Broniąc się **poza rejonem kluczowym** (na pomocniczym wysiłku obrony) jej rola polega na zabezpieczeniu działania sąsiada wykonującego główne zadania, tym niemniej od jej osiągnięć zależy może w dużej mierze uzyskanie powodzenia przez cały batalion.

Zadaniem kompanii broniącej się w pierwszym rzucie na pomocniczym kierunku, jest zadanie przeciwnikowi maksymalnych strat przed przednim skrajem obrony. Poprzez utrzymanie bronionego punktu oporu, uniemożliwienie przeciwnikowi przerwania się od strony skrzydeł i wyjście na tyły oraz wsparcie ogniem kompanii broniącej się w rejonie kluczowym obrony batalionu.

Kompania będąca odwodem zajmuje punkt oporu w głębi ugrupowania bojowego batalionu w gotowości do zwalczania włamującego się przeciwnika i utrzymania zajmowanego punktu oporu. W zależności od warunków obrony kompania przygotowuje rubieże rozwinięcia do kontrataku, jedną–dwie rubieże ogniowe i zasadzki do odparcia ataku czołgów przeciwnika ogniem z miejsca. Rubieże ogniowe mogą pokrywać się z rubieżami rozwinięcia do kontrataków. Ponadto może być użyta do:

- wzmocnienia lub zamiany kompanii czołgów pierwszego rzutu, która poniosła duże straty;
- osłony skrzydeł w wypadku braku sąsiadów lub włamania się przeciwnika na kierunku sąsiada;
- wykonania kontrataku;
- innych zadań, które mogą wyniknąć podczas walki.

Kompania zmechanizowana (czołgów) broniąca się jako oddział wydzielony na pozycji przedniej może realizować zadania:

- zmylenie przeciwnika co do przebiegu przedniej linii obrony;
- rozpoznania zgrupowań przeciwnika i ustalenie kierunku ich uderzenia;
- zmniejszenia tempa natarcia wojsk przeciwnika;
- zyskania czasu na zorganizowanie obrony lub ześrodkowanie sił do wykonania zwrotu zaczepnego;
- skierowania uderzenia przeciwnika w zasadniczy rejon obrony;

Kompania czołgów może być przydzielona do batalionu zmechanizowanego walcząc w jego pierwszym rzucie w rejonie kluczowym obrony lub odwodzie. Może być rozdzielona plutonami do poszczególnych kompanii. Występując w całości organizuje punkt oporu na kierunku przewidywanego uderzenia czołgów przeciwnika. Stanowi wówczas zasadniczą siłę obrony przeciwpancernej batalionu i decyduje o utrzymaniu bronionego rejonu.

Podobnie do batalionu czołgów może zostać przydzielona kompania zmechanizowana. Wykorzystywana w całości, z reguły broni się poza rejonem kluczowym batalionu. Przydzielony kompanii czołgów pododdział zmechanizowany (plutony) rozmieszcza się zwykle przed czołgami, w lukach między plutonowymi punktami oporu lub na skrzydłach.

Kompania zmechanizowana (czołgów) organizuje punkt oporu. Powinien być on podstawą rejonu obrony batalionu, przygotowany do obrony okrężnej.

Punkt oporu kompanii w zależności od terenu sytuacji o szerokości 1–2 km i głębokości 0,5–1,5 km obejmuje plutonowe punkty oporu plutonów zmechanizowanych (czołgów) oraz punkty oporu pododdziałów przydzielonych. Luki pomiędzy kompanijnymi punktami oporu mogą wynosić do 1500 m. Oslania się je zaporami i ogniem artylerii oraz ogniem czołgów i piechoty ze skrzydeł i z głębi punktów oporu. Adekwatnie do tego batalionowy rejon obrony będzie posiadał szerokości do 5 km i głębokości 3–4 km, a włączając rejon ubezpieczeń bojowych nawet do 8 km.

2. Przygotowanie obrony w kompanii

Dowódca kompanii powinien wybrać i stosować taką metodę pracy, która zapewni podwładnym osiągnięcie najwyższej gotowości bojowej do walki w czasie ustalonym przez przełożonego. Kolejność i treść pracy dowódcy kompanii nie wiele różni się od pracy dowódcy batalionu.

Pierwszym elementem pracy dowódcy w czasie przygotowania działań obronnych jest podjęcie decyzji, a w niej: analiza zadania polegająca na przemyśleniu roli jaką przełożony wyznaczył kompanii w obronie. Stanowi ona jedno z zasadniczych przedsięwzięć w pracy myślowej dowódcy, podczas którego powinien uświadomić sobie:

- *jaki jest zamiar przełożonego;*
- *co jest istotą mojego zadania;*
- *ograniczenia (co mnie ogranicza w swobodzie działania);*
- *czy nastąpiły istotne zmiany położenia;*
- *wnioski.*

W trakcie prowadzenia analizy zadania dowódca kompanii powinien wyciągnąć wnioski dotyczące:

- *jaka jest moja rola w planie walki przełożonego?*
- *jaki jest zamiar działania przełożonego i w jaki sposób moje działanie musi bezpośrednio wesprzeć ten zamiar?*
  - *co jest istotą mojego zadania – co muszę zrobić aby wykonać moje zadanie?*
  - *ograniczenia – swoistymi ograniczeniami mogą być czas, przestrzeń, zabezpieczenie logistyczne, wpływające na sposób realizacji zadania przez dowódcę – co więc ogranicza moją swobodę działania, czego nie mogę robić, do kiedy muszę podjąć decyzję?*
  - *czy nastąpiły istotne zmiany położenia – czy sytuacja zmieniła się i czy muszę podjąć inną decyzję?*

Dowódca kompanii analizę prowadzi osobiście najczęściej w terenie natychmiast po otrzymaniu zadania bojowego. Następną czynnością, którą dowódca prowadzi osobiście jest **kalkulacja czasu**. Po czym stawia dowódcom plutonów zadania przygotowawcze.

Ocena sytuacji polega na wszechstronnym rozpatrzeniu przez dowódcę całości kształtu warunków, które mogą mieć wpływ na działanie podległych plutonów. Dowódca prowadzi ocenę przeciwnika i wojsk własnych w aspekcie warunków terenowych i meteorologicznych, pory roku i doby oraz skażeń.

Rozpatrując **teren** dowódca musi dokonać analizy warunków obserwacji i prowadzenia ognia, pokrycia terenu i warunków maskowania, przeszkód, terenu kluczowego oraz dróg podejścia. Z problemem tym związany jest fakt posiadania przez dowódców umiejętności oceny terenu w wypadku działania w specyficznych środowiskach pola walki, np. w terenie lesistym (lesisto-jeziornym) możliwe ukrycia stwarzające warunki lądowania desantów powietrznych, przenikania itp. Analizę terenu prowadzi się wg układu zwanego w skrócie „OCOKA”. Poszczególne litery tego skrótu w tłumaczeniu na język polski oznaczają:

- O – warunki prowadzenia obserwacji i ognia,
- C – pokrycie terenu i warunki maskowania,
- O – przeszkody terenowe naturalne i sztuczne,
- K – teren kluczowy (o decydującym znaczeniu),
- A – drogi podejścia.

Warunki prowadzenia obserwacji i ognia wpłyną na decyzje w zakresie rozmieszczenia plutonów, drużyn, wozów bojowych, wyrzutni przeciwpancernych pocisków kierowanych oraz broni zespołowej. W czasie prowadzenia obrony żołnierze muszą mieć zapewnione dobre warunki obserwacji, zaś środki ogniowe sektory ostrzału, które obejmują spodziewane drogi podejścia przeciwnika. Dowódca kompanii rozpatruje również prawdopodobny sposób podejścia przeciwnika w kontekście oceny warunków obserwacji i pól rażenia. Obserwacja obejmuje wpływ terenu i pogody na możliwości prowadzenia rekonesansu, dowodzenia i osiągnięcia (zdobycia) celu działania. Odnosi się to do optycznej i elektronicznej linii obserwacji, gdyż obok środków walki do ognia bezpośredniego na szczeblu pododdziału występują radiostacje, dalmierze laserowe, zakłócacze, które wymagają dogodnych linii obserwacji.

Ocenić należy również wpływ pochyłości terenu oraz roślinności na skuteczność prowadzenia ognia. Skuteczność ognia bezpośredniego jest w znaczący sposób uzależniona od terenu w rejonie położenia celu. Pola martwe i zakryte mają duże znaczenie dla skuteczności ogniowej – szczególnie w obronie. Podczas oceny terenu dowódca analizuje:

- wysokość terenu (n.p.m.), stoki przeciwległe wzgórz, wzniesień;
- wysokość drzew i roślinności;
- wysokość budynków w obszarze zabudowanym;
- zwartość, szczelność roślinności w jej pełnym wzroście;
- cechy terenu poniżej jego poziomu, jak np. wąwozy, obniżenia, które nie są widoczne;

- oddziaływanie pogody, jak mgła czy też opady, które może ograniczyć możliwości prowadzenia obserwacji i ognia celowanego;
- możliwości użycia środków dymnych – własnych lub przeciwnika i inne ograniczenia.

Pokrycie terenu i warunki maskowania wpływają na wybór dróg, pozycji oraz celów. Teren wykorzystywany jest w celu zabezpieczenia przed skutkami ognia przeciwnika oraz ukrycia własnych elementów przed obserwacją naziemną i powietrzną.

Właściwe wykorzystanie ukryć jakie stwarza teren jest niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa i wprowadzenia przeciwnika w błąd. Nie wolno zapominać o przeciwniku powietrznym, który dążył będzie do wykorzystania właściwości maskujących i rzeźby terenu, np. przeciwne stoki pagórków czy ściana lasu umożliwiają śmigłowcom ukrycie się przed bronią do prowadzenia ognia bezpośredniego. Zwiększają też żywotność śmigłowców przez skrócenie czasu na reakcję lądowych sił przeciwnika i jego broni służącej do obrony powietrznej.

Ocenić należy również wpływ terenu na możliwość stosowania manewrów oraz koncentrację działania przeciwnika.

Przeszkody terenowe naturalne i sztuczne są właściwościami terenu, które zatrzymują, dezorganizują lub powodują zmianę kierunku ruchu wojsk. Wpływ przeszkód na manewrowość czyni z nich ważny przedmiot rozważań w czasie oceny terenu. Dowódca musi określić, gdzie znajdują się przeszkody utrudniające lub uniemożliwiające ruch ludzi i pojazdów (np.: teren podmokły, wysoki spadek terenu) oraz, jaki wpływ na działania własne lub przeciwnika będzie miało ich usuwanie, pokonanie lub obejście. Musi on także określić, jak przeszkody naturalne i sztuczne wpłyną na organizację systemu ognia, gdyż mają one bezpośredni wpływ na możliwości prowadzenia ognia przez środki strzelające na wprost.

Teren kluczowy jest rejonem (cechą obszaru) stwarzającym warunki znaczącej przewagi taktycznej siłom, które opanują go lub będą ten teren utrzymywać. Teren kluczowy ma ścisły związek z decyzjami, w przypadku rozpatrywania możliwego wyboru celów i kierunków natarcia, a także wybór pozycji w obronie. Teren kluczowy jest zależny od szczebla którego dotyczy, zadania, przeciwnika i sytuacji. Każdy teren, który powiększa lub obniża możliwości do uzyskania panowania w walce (inicjatywy i przewagi) – zarówno przez siły własne, jak i przeciwnika – może być terenem kluczowym. To samo odnosi się do terenu, który pozwala wykonać manewr lub ogranicza go.

Przykładami kluczowego terenu mogą być:

- mosty, przepusty;
- rejony przepraw (brody);
- przewyższenia terenowe;
- punkty blokujące działanie przeciwnika (zmniejszające tempo jego działania, stwarzające możliwość okrążenia, kanalizujące jego pododdziały);

- skrzyżowania dróg, wiadukty;
- punkty terenowe umożliwiające stały przegląd (lustrację) sytuacji;
- itp.

Teren kluczowy, który ma istotny wpływ na wykonanie zadania może być oznaczony jako teren decydujący o powodzeniu w walce, a realizacja zadania zwykle uzależniona jest od zajęcia lub kontroli tego rejonu.

Droga podejścia jest naziemną lub powietrzną trasą, która może doprowadzić do osiągnięcia zakładanych celów przez nacierającego lub do opanowania terenu kluczowego, na drodze jego działania. Drogi podejścia rozpatrywane są w ścisłym powiązaniu z innymi czynnikami terenu. Mają one wpływ na wybór dróg oraz kierunków działania w czasie prowadzenia natarcia, a także wyznaczenia linii obronnych, sektorów ognia oraz celów w czasie prowadzenia obrony. Drogi podejścia lub wycofania przeciwnika są rozpatrywane w kontekście ich wpływu na działanie pododdziału. Analiza naziemnych i powietrznych dróg podejścia oraz korytarzy ruchu ma bardzo duże znaczenie dla działań zaczepnych. Naziemna droga podejścia powinna być na tyle szeroka, aby stworzyć warunki do szybkiego tempa działania pododdziału oraz manewru wzdłuż jej biegu. Ważne jest maskowanie i osłona terenu, szczególnie wtedy, gdy nacierające siły muszą działać w warunkach przewagi przeciwnika w powietrzu lub braku posiadania tej przewagi przez obie strony. Przeszkody powinny być pokonywane bez dodatkowego wsparcia wojsk inżynierskich oraz musi istnieć możliwość ich obejścia w obrębie czasowych ograniczeń zadania.

Z pojęciem dróg podejścia związane są korytarze ruchu, które stanowią części składowe tych dróg. Korytarze ruchu powinny umożliwiać ruch i manewr. Korytarze ruchu powinny stworzyć dowódcy warunki do wykonywania swobodnego manewru oraz maksymalnie zwiększać możliwości koncentrowania sił, ruchu, zaskoczenia i prędkości. Naziemne drogi podejścia i korytarze ruchu w kierunku celu działania (terenu kluczowego) często są tymi samymi trasami, jakie zmuszony jest wykorzystywać przeciwnik podczas działań opóźniających. Korytarze (kierunki) zwykle rozpatrywane są jako pasy, gdzie ruch pododdziałów jest kanalizowany lub możliwości ich manewru są ograniczone. Ważne jest aby pamiętać, że drogi podejścia reprezentują ogólne drogi ruchu do celu (obiektu ataku), podczas gdy korytarze ruchu przedstawiają pasy, gdzie wojska mogą manewrować aby omijać przeszkody.

Drogi podejścia mogą być oceniane według następujących kryteriów:

- możliwość manewru środkami wspierającymi działanie pododdziału,
- dostęp do terenu kluczowego i sąsiednich dróg podejścia,
- stopień skanalizowania ruchu pododdziałów,
- warunki ukrycia i maskowania,
- warunki obserwacji i prowadzenia ognia,
- przeszkody naturalne i sztuczne.

Pozwalają one pododdziałom własnym i przeciwnika posuwać się naprzód lub wycofywać w ustalonym ugrupowaniu oraz wykorzystać skoncentrowanie sił, tempo działania, stworzenia przewagi i zaskoczenia.

Naziemne drogi podejścia powinny być wystarczająco szerokie i zawierać korytarze ruchu wystarczające do zabezpieczenia szybkiego tempa działania i manewru wojsk wzdłuż całego kierunku ich działania. Występujące przeszkody terenowe powinno się omijać lub pokonywać w tempie nie zakłócającym toku działania.

Warunki pogodowe są rozpatrywane w kontekście warunków prowadzenia ognia i obserwacji oraz oceny ich wpływu na przejezdność terenu. Mogą one być rozpatrywane osobno, dogodnie jest jednak włączać to w zakres problemów oceny terenu.

W wyniku **oceny przeciwnika** ustala się:

- położenie;
- jaki jest jego skład i prawdopodobny potencjał;
- możliwości w zakresie uderzeń bronią precyzyjną;
- jakie posiada możliwości oddziaływania ogniowego przez pododdziały będące w bezpośredniej styczności, w głębi oraz środki wspierające jego działanie;
- jego możliwości bojowe w danym położeniu (obrona, natarcie, marsz itp.);
- doświadczenie bojowe i morale;
- określenie prawdopodobnych sposobów jego działania oraz określenie i umiejscowienie elementów jego ugrupowania bojowego;
- wybranie z przewidzianego ugrupowania bojowego przeciwnika elementów (obiektów) do rażenia w pierwszej kolejności.

W wyniku **oceny sił własnych** dowódca kompanii ustala:

- porównanie potencjału przeciwnika z potencjałem własnym (jaki jest skład pododdziału, stopień jego ukompletowania, jakie jest uzbrojenie i wyposażenie oraz jego sprawność, jaki jest stan zaopatrzenia w środki walki);
- określenie potencjałów pododdziałów przydzielonych i wspierających (jaki jest ich skład, wyposażenie, uzbrojenie i stan zaopatrzenia w środki walki);
- na podstawie porównania potencjału przeciwnika z potencjałem własnym określenie możliwości wykonania zadania przez własny pododdział przy uwzględnieniu zadań wykonywanych przez przełożonego na korzyść pododdziału;
- określenie przedsięwzięć wykonywanych we własnym zakresie lub przez przełożonego, umożliwiających wykonanie zadania;
- ocena charakteru działań sąsiadów oraz sposób współdziałania z nimi (jakie realizują zadanie, jakie są ich możliwości bojowe, jaki jest ich wpływ na realizację zadania przez własny pododdział);
- określenie możliwych wariantów walki (działania).

Na podstawie wniosków z analizy zadania i oceny sytuacji dowódca określa sposób wykonania zadania. W zależności od przyjętego sposobu obrony, ustala dla plutonów zadania bojowe, główne zagadnienia rozpoznania, współdziałania,

zabezpieczenia bojowego i logistycznego. Rozkaz bojowy stawia dowódca kompanii ustnie, w którym powinien ująć:

Dozory – jeżeli rozkaz stawiany jest w terenie.

1. SYTUACJA

Obejmuje trzy podpunkty: siły przeciwnika, siły własne, zmiany w podporządkowaniu. Poprzez przedstawienie sytuacji ogólnej podlegli dowódcy oraz żołnierze posiadają znajomość sytuacji w obszarze przyszłej walki. Zawarte są tu tylko informacje, a nie zadania.

a) *Przeciwnik* – wszystkie dostępne informacje otrzymane od przełożonego, przedstawione jako wnioski.

b) *Wojska własne* – przekazane tu informacje zawierają dokładne zadania pododdziału o jeden szczebel wyżej oraz sił wspierających, wzmacniających i sąsiadów w kolejności:

(1) zadanie pododdziału wyższego szczebla (przynajmniej o jeden szczebel organizacyjny wyżej),

(2) zadania sąsiadów (sąsiedzi w kolejności: lewy, prawy, z przodu, z tyłu),

(3) wspierające pododdziały moździerzy i artylerii.

c) *zmiany w podporządkowaniu* – dyspozycyjność oraz czas ich obowiązywania.

2. ZADANIE

Zadanie do wykonania przedstawiane jest w jasnej oraz zwięzłej formie. Obejmuje: KTO (pododdział); CO ZROBIĆ (atakować, bronić, opóźniać itd.); KIEDY (czas); W JAKIM CELU (opanować, nie dopuścić do przerwania); GDZIE (ogólnie, koordynaty).

3. REALIZACJA

Zawiera informacje pozwalające zrozumieć sposób, w jaki zadanie ma być wykonane. Są to: sposób działania, zadania dla podległych pododdziałów, wytyczne koordynujące.

a) *zamiar walki (działania)* – opisuje sposób manewru na polu walki oraz sposób wsparcia ogniowego. Musi być jednak na tyle szczegółowy aby zapewnić właściwe działanie, a także podany takim językiem aby uniknąć niezrozumienia intencji dowódcy przez podwładnych.

Zamiar walki (działania) obejmuje:

(1) sposób działania – wyrażający manewr i kolejność realizacji zadań częściowych;

(2) ugrupowanie, punkt ciężkości;

(3) podział sił;

(4) wsparcie ogniowe.

b) *zadania dla podległych pododdziałów* – organicznych oraz przydzielonych. Zadania dla każdej drużyny – dowódca plutonu lub zespołów i żołnierzy – dowódcy drużyn.

c) *wytyczne koordynujące* – w zakresie walki oraz szczegóły współdziałania (poza sygnałami), gdy odnoszą się do dwóch lub więcej elementów. Jeśli nie ma żadnych wytycznych koordynujących, fakt ten musi zostać wyraźnie zaznaczony (odnotowany).

4. ZABEZPIECZENIE LOGISTYCZNE

Obejmuje zabezpieczenie logistyczne danego działania. Zawarte są tu takie elementy, jak: zabezpieczenie materiałowe (amunicja, paliwo, oleje, smary, racje żywnościowe, części zapasowe itp.); zabezpieczenie medyczne oraz świadczenie usług gospodarczo-bytowych i innych (postępowanie z jeńcami).

5. DOWODZENIE I SYGNAŁY

a) *dowodzenie* – wskazanie miejsca dowódcy plutonu oraz pomocnika dowódcy plutonu. Określenie zastępcy dowódcy.

b) *sygnały* – sygnały dowodzenia i łączność. Powinny zostać ujęte nowo wprowadzone sygnały przyjęte na okres walki (działania), sygnały wywoławcze osób funkcyjnych oraz częstotliwości; hasła, ograniczenia w posługiwaniu się środkami łączności.

Współdziałanie dowódcy kompanii z podległymi dowódcami plutonów i pododdziałów przydzielonych organizuje z zasady podczas stawiania zadania bojowego w terenie na rzecz:

- rażenia przeciwnika w czasie podejścia do przedniego skraju obrony i rozwijania się w ugrupowanie bojowe do natarciu;
- odparcie ataków przeciwnika przed przednim skrajem obrony;
- rozbięcie przeciwnika, który włamał się w głąb obrony.

Dowódca kompanii podczas organizacji zabezpieczenia bojowego i logistycznego określa sposób realizacji przedsięwzięć: ubezpieczenia; maskowania; powszechnej obrony przeciwlotniczej; zabezpieczenia inżynierskiego; obrony przeciwchemicznej; zabezpieczenia logistycznego.

Dowódca kompanii przedstawia wybrany sposób wykonania zadania praktycznie na mapie roboczej lub szkicu działania.

Jednym z najważniejszych obowiązków dowódcy kompanii jest organizacja **systemu ognia**. Odpowiednio do otrzymanego zadania, rozpoznania terenu pod względem ogniowym oraz ilości własnych i przydzielonych środków ogniowych dowódca kompanii przewiduje przebieg walki ogniowej, dostosowuje je do prawdopodobnych sposobów działań przeciwnika.

W obronie organizowanej bez styczności z przeciwnikiem dowódca kompanii przygotowuje systemy ognia od momentu otrzymania zadania bojowego, do chwili podania pierwszej komendy do otwarcia ognia (w momencie tym rozpoczyna się etap kierowania ogniem w walce).

W obronie organizowanej w styczności z przeciwnikiem, system ognia organizowany jest jednocześnie z przyjmowaniem ugrupowania bojowego. W pierwszej

kolejności tworzony jest system ognia przeciwpancernego, który stanowi podstawę systemu ognia kompanii, w następnej kolejności pozostałe elementy.

Zorganizowany pospiesznie system ognia musi być ciągle doskonalony przez dowódcę kompanii.

Obowiązkiem dowódcy kompanii w zakresie organizacji systemu ognia jest:

- zorganizować obserwację;
- przeprowadzić rozpoznanie terenu pod względem ogniowym;
- wybrać i określić dozory;
- ustalić sposób wykorzystania środków ogniowych;
- nawiązać współdziałanie ogniowe z sąsiadami oraz zorganizować je w kompanii;
- postawić zadania ogniowe;
- określić zadania dla tych środków ogniowych (głównie przeciwpancernych), które będą wykonywały zadania szczególne;
  - w przewidywaniu walki w warunkach ograniczonej widoczności ustalić czynności i środki zabezpieczające walkę w tych warunkach;
  - określić odcinki ognia ześrodkowanego kompanii, plutonów i środków przydzielonych;
- określić strefy ognia;
- ustalić sygnały kierowania ogniem.

3. Prowadzenie walki obronnej przez kompanię

Do czasu rozpoczęcia ataku przez przeciwnika w kompanii (plutonie) wydziela się dyżurne środki ogniowe, które zajmują tymczasowe stanowiska ogniowe i są w gotowości do niszczenia przeciwnika usiłującego prowadzić rozpoznanie, wykonywać przejścia w zaporach lub przenikać w głąb obrony.

Pozostałe siły znajdują się w gotowości do odparcia ataku przeciwnika, rozbudowują pod względem fortyfikacyjnym teren w punkcie oporu, ustalają zapory inżynieryjne, odtwarzają zdolność bojową.

Niszczenie elementów rozpoznawczych przeciwnika i jego ubezpieczeń bojowych dokonuje się na komendę dowódcy kompanii (plutonu). Wykorzystuje się w tym celu dyżurne środki ogniowe, które po wykonaniu zadania zmieniają stanowiska ogniowe na główne.

Natarcie głównych sił przeciwnika jest z zasady poprzedzone ogniowym przygotowaniem ataku. W tym czasie dowódca kompanii (plutonu), wyznaczeni obserwatorzy i dyżurne środki ogniowe prowadzą obserwację przeciwnika, aby wykryć moment jego przejścia do ataku. Dyżurne środki ogniowe znajdują się już na głównych stanowiskach ogniowych, w gotowości do otwarcia ognia. Stan osobowy kompanii znajduje się w wozach bojowych.

Z chwilą rozpoczęcia przez przeciwnika ataku dowódca kompanii ześrodkowuje ogień wszystkich środków na główne siły przeciwnika. Ogień z poszczególnych środków otwiera się w miarę podchodzenia przeciwnika na odległość zapewniającą skuteczność rażenia i prowadzi się go ze wzrastającym natężeniem, niszcząc w pierwszej kolejności czołgi i bojowe wozy piechoty. W wypadku ataku przeciwnika na wozach bojowych dowódca kompanii, ogniem broni pokładowej BWP i czołgów zmusza go do spieszenia. Wówczas ogniem wszystkich środków ogniowych tworząc ciągłą strefę ognia na odległość 400–500 m, dążyć do odcięcia piechoty od wozów bojowych. Uszkodzone wozy bojowe po ich zatrzymaniu niszczy się, aby pozbawić przeciwnika możliwości prowadzenia z nich ognia. Przeciwnika skupionego w rejonach przeszkód terenowych i przejść w zaporach niszczy się ogniem ześrodkowanym, dążąc do zablokowania go i ograniczenia swobody manewru. Siły i środki ogniowe niezaangażowane w walce z przeciwnikiem odpierają naloty nisko lecących samolotów i śmigłowców. Po odparciu ataku przeciwnika,

dowódca kompanii zobowiązany jest odtworzyć system łączności, ognia i zapór inżynierskich oraz złożyć meldunek dowódcy batalionu.

W razie włamania się przeciwnika w głąb punktu oporu, kompania częścią sił zajmuje stanowiska zapasowe, nie dopuszcza do przemieszczenia się go w stronę skrzydeł i ogniem wszystkich środków niszczy w rejonie włamania. Jeżeli przeciwnik wyjdzie na skrzydło lub na tyły punktu oporu, częścią sił wykonuje manewr na zagrożony kierunek, a w razie konieczności przechodzi do obrony okrężnej utrzymując nadal swoje stanowiska, wiążąc znaczne siły przeciwnika, jednocześnie uniemożliwiając przeciwnikowi wprowadzenie odwodów w powstały wyłom, tworząc tym samym warunki do kontrataku. Ponadto dowódca kompanii w zależności od sytuacji może wyprowadzić część BWP (czołgów), na zapasowe stanowiska ogniowe i stamtąd samodzielnie lub we współdziałaniu z sąsiadami, ogniem krzyżowym niszczyć przeciwnika, uniemożliwiając mu dalsze rozprzestrzenianie w stronę skrzydeł. Za zgodą przełożonego przejść plutonami na zapasowe punkty oporu (linię ryglową kompanii) i w dalszym ciągu zwalczając przeciwnika, powstrzymać jego ruch do przodu i stworzyć warunki do wykonania kontrataku batalionu.

Po odparciu ataku w kompanii odtwarza się system ognia, naruszone elementy rozbudowy inżynierskiej, uzupełnia amunicję, usuwa niesprawności (uszkodzenia) sprzętu, udziela się pierwszej pomocy rannym oraz w razie potrzeby za zgodą przełożonego dokonuje się zmiany stanowisk ogniowych BWP i czołgów.

Dowódca **kompanii stanowiącej odwód batalionu** powinien zawsze śledzić i znać sytuację w rejonie obrony batalionu, powinien utrzymywać łączność z dowódcami kompanii pierwszego rzutu. Jego kompania powinna być w stałej gotowości do wyjścia na rubież ogniową całością (częścią) sił, bądź do obrony punktu oporu w głębi rejonu obrony batalionu.

Odwód (kompania stanowiąca odwód) batalionu w wypadku włamania się przeciwnika w rejon obrony batalionu, z zajmowanego punktu oporu ogniem broni pokładowej razi go w rejonie włamania, nie dopuszczając do dalszego przemieszczania się jego sił. W sprzyjających warunkach, na ogół wspólnie z odwodem brygady lub odwodową kompanią sąsiedniego batalionu, może wykonać kontratak.

Kompania zmechanizowana (czołgów) po włamaniu się przeciwnika w rejon obrony batalionu może go niszczyć z uprzednio przygotowanej rubieży ogniowej.

Sposób działania kompanii zmechanizowanej (czołgów) w obronie zajmowanego punktu oporu w głębi jest podobny do sposobu działania kompanii pierwszego rzutu, z tą jednak różnicą, że ma ona obowiązek osłaniania ogniem manewrujących pododdziałów pierwszego rzutu.

W wypadku zagrożenia okrążenia kompanii dowódca powinien:

- utrzymywać ciągłą łączność z przełożonymi i podwładnymi;
- zorganizować obronę okrężną, zabezpieczając skrzydła i luki;
- uporczywie utrzymywać punkt oporu.

Kompania wychodzi z okrążenia w sposób zorganizowany w kierunku wskazanym przez przełożonego. Wyjście z okrążenia najczęściej dokonuje się w nocy lub warunkach ograniczonej widoczności.

3.1. Obrona w specyficznych środowiskach walki

a. Obrona w terenie zabudowanym

Rozwój miast i przemysłu, spowodowany wzrostem ludności na świecie, zmienił teren, na którym mogą być przeprowadzone działania taktyczne. Właściwości terenu zabudowanego sprzyjają szczególnie organizowaniu obrony. Walka w mieście z reguły rozczłonkowuje się na szereg odizolowanych ognisk. Może być prowadzone o każdą dzielnicę miasta, zabudowany kwartał lub nawet pojedyncze budowle, np.: gmachy instytucji użyteczności publicznej, szkoły, zakłady produkcyjne itp. Warunki te wywierają określony wpływ na prowadzenie obrony, ponieważ:

- gwarantują szybkie przystosowanie terenu;
- zapewniają zamaskowanie elementów ugrupowania bojowego i środków ogniowych oraz wykonania nimi skrytego manewru;
- urządzenia komunalne (metro, piwnice itp.) mogą być przystosowane do ochrony wojsk i ludności cywilnej;
- umożliwiają oddziaływanie na nacierającego przeciwnika ogniem wielowarstwowym.

W obronie miasta (miejscowości) obrońcy muszą wykorzystać liczne zasłony i warunki maskujące teren. Muszą również wykorzystać fakt ograniczenia stosowania manewru przez nacierającego i jego obserwacji. Odpowiednio wykorzystując teren i prowadząc ogień z dobrze przygotowanych i wzajemnie wspierających się pozycji, obrona może zadać znacznie silniejszemu nacierającemu przeciwnikowi duże straty lub nawet zmusić do zaniechania natarcia.

Dowódca może zrezygnować z obrony miasta, jeżeli:

- obszar ten nie wpływa na realizację całego planu obronnego;
- pobliski teren pozwala przeciwnikowi przejść zamaskowanymi lub ukrytymi drogami;
- charakter zabudowań w tym obszarze nie zapewnia właściwej ochrony obrońcom (obszary zabudowań z lekkich lub łatwopalnych materiałów);
- nad rejonem góruje sąsiadujący teren;
- miasta ogłoszono „miastem otwartym”;
- nie ma wystarczających sił i środków do obrony.

Obronę miasta (miejscowości) przygotowuje się na jego przedpolach (*załącznik 6*). W wypadku organizowania obrony bezpośrednio w mieście (miejscowości) przednią linię obrony przygotowuje się na jego obrzeżach.

Samo miasto stanowi przeszkodę, ponieważ kanalizuje i hamuje natarcie szczególnie czołgów i wozów bojowych. Dlatego też punkt ciężkości obrony skupia się na utrzymaniu przelotowych arterii i węzłów komunikacyjnych, zakładów przemysłowych, obiektów infrastruktury itp., oraz rejonów i obiektów stanowiących o funkcjonowaniu miasta.

Działaniami obronnymi w mieście bez względu na użyty rodzaj broni będą towarzyszyły takie zjawiska, jak gruzowanie budowli, tarasowanie ulic i dróg, duże zapylenie, pożary, zadymienie oraz różnego rodzaju detonacje (np. rezultaty ujęcia gazu lub niekontrolowanych procesów chemicznych). Zjawiska te utrudnią i ograniczą zasięg obserwacji z czołgów, oraz skomplikują prowadzenie ognia na wprost, co zapewne nie pozostanie bez wpływu na zwiększenie zużycia amunicji i materiałów wybuchowych.

Ugrupowanie bojowe pododdziału zależy głównie od otrzymanego zadania, charakteru zabudowy oraz zamiaru rozegrania walki. Podstawową zasadą podczas jego tworzenia w mieście powinno być dążenie do pełnego usamodzielnienia się poszczególnych elementów ugrupowania bojowego.

Do prowadzenia obrony w mieście tworzy się mieszane zgrupowania pododdziałów zmechanizowanych i czołgów, wzmocnionych pododdziałami inżynierskimi i przeciwlotniczymi, ściśle współdziałające z pododdziałami wojsk obrony terytorialnej.

Z reguły pododdziały czołgów wykorzystuje się w pierwszym rzucie (na przedpolach i obrzeżach miast) albo w odwodzie.

Zadaniem pododdziału będącego w pierwszym rzucie polega na tym, żeby we współdziałaniu z pododdziałami przydzielonymi i wspierającymi zadać przeciwnikowi maksymalne straty na podejściach do miejscowości i nie dopuścić do włamania się jego w głąb obrony – a tym samym stworzyć warunki do wykonania kontrataku przez odwód.

Zadaniem pododdziałów broniących bezpośrednio miejscowości jest udział w obronie obiektów (barykad, zapór).

Jeżeli do obrony wykorzystane są czołgi, pododdziały zmechanizowane (piechoty) powinny ze swych stanowisk ubezpieczać je i wykrywać cele. Dowódca pododdziału zmechanizowanego powinien rozmieszczać czołgi na przednim skraju obrony, celem wykorzystania ich mobilności, możliwości prowadzenia ognia na dużą odległość. Miasto (miejscowość) ogranicza mobilność czołgów i czyni z nich łatwe cele dla broni przeciwpancernej przeciwnika. Pododdziały czołgów powinny być:

- rozmieszczone na skraju miasta na wzajemnie wspierających się pozycjach;
- rozmieszczone w kluczowym terenie na skrzydłach osiedli i wiosek;
- rozmieszczone na placach, parkach, skwerach itp.;
- wykorzystane do osłony ogniem barykad i przeszkód oraz w lukach między plutonowymi punktami oporu.

Stanowiska oporu w głębi obrony powinny zapewniać możliwość prowadzenia ognia wzdłuż ulic i placów.

Specyficzną cechą prowadzenia obrony w mieście jest sposób wykonywania kontrataków. Powinny być one organizowane i realizowane już na szczeblu kompanii (wzmocnionych pododdziałami zmechanizowanymi, piechoty, OT), ponieważ każda strata czasu umożliwia przeciwnikowi umocnienie się w zdobytym obiekcie. Kontrataki powinny być wykonywane jednocześnie z kilku kierunków, muszą być łączone z działaniem grup szturmowych (obejściach).

Stanowiska czołgów wybiera się i doskonalą tak, aby uzyskać najlepszą osłonę, ukrycie, obserwację i pole ostrzału zachowując przy tym zdolność czołgu do manewru.

Do manewru pododdziałami przygotowuje się przejścia, przejazdy między budynkami (ulicami) oraz sieć metra.

Jeżeli pola ostrzału są ograniczone do ulic, należy wybrać stanowisko za murem, aby uzyskać osłonę i prowadzić ogień bezpośredni wzdłuż ulic.

Specyfika miasta wywiera wpływ na organizację dowodzenia, przede wszystkim ze względu na utrudnienia w utrzymaniu łączności, szczególnie radiowej.

Niezależnie od potrzeby utrzymywania wojskowej łączności przewodowej, skutecznym środkiem w mieście może okazać się sieć telefoniczna, radiotelefoniczna itp. Współcześnie trzeba dostrzegać także sieć telefonów komórkowych, która może odegrać znaczącą rolę w zapewnieniu łączności między obserwatorami i dowódcami pododdziału.

System ognia powinien zapewnić rażenie przeciwnika ogniem wielowarstwowym, skrzydłowym, krzyżowym wszystkich środków na podejściach i w głębi obrony, ostrzeliwanie luk między budynkami (objektami), osłonę zapór inżynierskich oraz osłonę skrzydeł i luk między pododdziałami.

Czołgi, BWP i artylerię do strzelania na wprost należy rozmieszczać za ukryciami, wykorzystując do tego barykady, przystosowane okopy, bramy i budynki.

Jeżeli pozwala na to czas, należy dla czołgów przygotować pole ostrzału wokół stanowiska, w tym celu można zburzyć wybrane budynki, a na polach martwych ustawiać miny i przeszkody.

Dowódca pododdziału powinien rozmieścić środki ogniowe na takich stanowiskach, które zapewnią maksymalną skuteczność, wzajemne wsparcie ogniowe oraz użycie ich możliwie na największą odległość.

b. Obrona w terenie lesistym

Na obronę w terenie lesistym wpływ wywiera wielkość kompleksów leśnych i ich rodzaj oraz stopień powiązania z przeszkodami wodnymi i terenem bagnistym. Las w znacznym stopniu ogranicza ruch wojsk, gdyż muszą one działać wzdłuż dróg i przesiek leśnych. W przypadku istnienia jezior utrudnienia w ruchu są uzależnione od ilości dostępnych dla wojsk dróg i przesiek między nimi.

Ze względu na ciężkie podłoże i grząski grunt przejezdność terenu leśno-jeziornego w okresie wiosennych i jesiennych roztopów w niektórych miejscach może być niemożliwa. Podobnie podczas zimy, gdy przesieki – nawet te o znacznej szerokości – będą zasypane śniegiem uniemożliwiającym jakikolwiek ruch pojazdów.

Las maskuje, ale zarazem ogranicza manewr. Podczas długotrwałej suszy poszycie leśne jest bardzo wrażliwe choćby na najdrobniejsze zagrożenie ogniowe. Niewykluczone, że pożary będą wybuchały samoistnie. Nie należy też wykluczyć celowego podpalenia przez przeciwnika, co może wywołać trudne do określenia reakcje ześrodkowanych w kompleksach leśnych pododdziałów.

Obronę w terenie leśnym przygotowuje się systemem samodzielnych kompanijnych i plutonowych punktów oporu, przygotowanych do walki okrężnej, ściśle powiązanych z zaporami i przeszkodami terenowymi, zamykających kierunki dogodnie do natarcia przeciwnika, główne drogi i przesieki leśne.

Charakter obrony w całym punkcie oporu nie będzie jednakowy. Na niektórych kierunkach wystarczy tylko dozоровanie (patrowanie), na innych konieczne będzie głębokie urzutowanie. W każdym warunkach istotnego znaczenia nabiera wybór przedniego skraju obrony.

Przedni skraj obrony wytycza się przed skrajem lub w głębi lasu. Jeżeli wybiera się go w głębi, to na skraju lasu wystawia się ubezpieczenie bojowe (punkty obserwacyjne na drzewach), oczyszcza się pasy obserwacji i ostrzału przy jednoczesnym zachowaniu warunków maskowania. Luki między punktami oporu zmniejsza się. Urządza się w nich zapory minowe i zawały, organizuje zasadzki, podsłuchy, patrowanie.

Czołgi rozmieszcza się na przednim skraju obrony lub wyznacza się stanowiska ogniowe przy drogach, w pobliżu przesiek, polan i w rzadkim lesie. Powinny być osłaniane zaporami i ogniem.

Ugrupowanie bojowe kompanii powinno być ukierunkowane na zamykanie dróg – kierunków potencjalnego działania sił głównych przeciwnika. Podczas obrony w terenie leśnym kompania może być ugrupowana w dwa rzuty. Drugi rzut (odwód) rozmieszcza się zazwyczaj w pobliżu dróg i przesiek w gotowości do wykonania kontrataków lub manewru na zagrożony kierunek. Powinien on gwarantować szybkie podjęcie walki z przeciwnikiem i likwidację wszelkich prób przedostania się w głąb bronionego rejonu (punktu oporu).

System ognia przygotowuje się tak, aby był on ukierunkowany na wykonanie uderzeń i dezorganizację podejścia do przedniego skraju obrony, zwłaszcza na kierunkach będących przedłużeniem drogi leśnej. Przed przednim skrajem obrony, na skrzydłach i w głębi, tworzy się ciągłe strefy ognia. Wszystkie drogi, przesieki i polany oraz inne kierunki dogodne do działania przeciwnika powinny znajdować się w pasie ognia pododdziału. Należy przygotować ześrodkowania ognia oraz zorganizować ogień skrzydłowy i krzyżowy.

Istotną rolę w systemie ognia odgrywają zasadzki ogniowe organizowane przez pododdziały czołgów i pododdziały zmechanizowane. W zasadzkach ogniowych szczególną rolę odgrywa ogień z czołgów i środków przeciwpancernych. Na skrzydłach i w lukach między punktami oporu i rejonami obrony oraz na podejściu między przesmykami lasów i jezior przygotowuje się odcinki ognia zaporowego.

Na drogach i przesiekach leśnych organizuje się na szeroką skalę zawaty i zasieki, powiązane z innymi zaporami inżynieryjnymi i ogniem, ponadto minowanie dróg, skraju lasu i przesiek oraz przygotowanie dróg manewru dla czołgów (wozów bojowych). Skraje polan obsadza się pododdziałami w celu uniemożliwienia ich obejścia przez przeciwnika. Polany powinny być ostrzeliwane ogniem krzyżowym.

W warunkach ograniczonej widoczności odpieranie ataku przeciwnika rozpoczyna się po jego podejściu na małą odległość. Szczególne znaczenie ma wtedy ogień armat i broni pokładowej oraz szybkie wykonanie manewru na zagrożony kierunek. W terenie kanalizującym ruch znacznie łatwiej wykonać jest kontratak. Kontratak wykonuje się wzdłuż wcześniej rozpoznanych, przygotowanych i oznakowanych kierunków (dróg, przesiek). Szybciej bowiem można powstrzymać przeciwnika od czoła i uniemożliwić dopływ świeżych sił w rejon walki. Pojawiają się trudności związane z manewrem pododdziałów czołgów na planowaną rubież przejścia do kontrataku.

Inżynieryjna rozbudowa rejonu obrony (punktu oporu) w terenie lesistym obejmuje z zasady te same przedsięwzięcia i nie odbiega od zasad jej realizacji co w terenie otwartym.

Ze względu na trudności użycia maszyn rozbudowa inżynieryjna koncentrować się będzie na urządzeniu plutonowych i kompanijnych punktów oporu w ścisłym powiązaniu z przeszkodami i zaporami inżynieryjnymi. Występujące często bagna i teren podmokły w poważnym stopniu utrudniają wykonanie prac ziemnych, co powodować będzie konieczność częściowego wykonania prac sposobem nasypowym.

W terenie lesistym dużego znaczenia nabiera organizacja współdziałania, w celu niedopuszczenia do rozproszenia wysiłku walczących wojsk. Ważną rolę odegra uzgodnienie sposobu realizacji szeregu zadań z wojskami obrony terytorialnej oraz układu pozamilitarnego.

Dużą rolę odgrywa również zabezpieczenie logistyczne. Z reguły w tych warunkach trudności dowozu i ewakuacji staną się większe, ponieważ wystąpi konieczność obchodzenia nieprzejezdnych odcinków terenu.

c. Obrona w terenie górzystym

Teren górzysty wywiera duży wpływ na organizację i prowadzenie obrony zarówno w sensie dodatnim, jak i ujemnym.

Prowadzenie działań w górach (*załącznik 7*) ze względu na warunki terenowe i klimatyczne może być poważnie utrudnione, a niekiedy wręcz niemożliwe. Warunki naturalne (ukształtowanie i pokrycie) zwiększają możliwości obronne. Podod-

działy mogą bronić znacznie szerszych odcinków i zdecydowanie odpierać natarcie przeważających sił przeciwnika. Jednak z uwagi na znaczne oddalenie broniących się pododdziałów oraz większe niż zazwyczaj prawdopodobieństwo prowadzenia działań w okrążeniu.

Rejon kluczowy obrony w górach opiera się na utrzymaniu rejonów i obiektów dominujących i jednocześnie stwarza możliwości manewru w danym obszarze (przełęcze, węzły drogowe, dominujące wzgórza, szerokie doliny). W tym celu tworzy się system pododdziałowych punktów oporu pozostających między sobą w ogniowej łączności. W lukach i na skrzydłach należy organizować rozpoznanie i patrolowanie oraz stosować różnego rodzaju zasadzki, zapory i zasieki. Taki charakter obrony wpływa na szerokość i głębokość ugrupowania bojowego pododdziału. Pododdziały ugrupowuje się zazwyczaj w jeden rzut z odwodem. Batalion (kompania) broni jednego kierunku. Najdogodniejszym miejscem do organizacji zasadzki będą drogi biegnące nad urwiskami, doliny, ciałniny, zbocza wzniesień, przełęcze, zakręty dróg górskich.

Przednią linię obrony wybiera się zazwyczaj na zboczach wzgórz (stokach lub przeciwstokach), wzdłuż grzbietów górskich zapewniających obserwację i umożliwiających ostrzał na podejściach do nich. Liczbę punktów obserwacyjnych (obserwatorów) zwiększa się zależnie od widoczności terenu.

System ognia organizuje się w sposób zapewniający wyeliminowanie pól martwych i uniemożliwiający skryte podejście do punktu oporu. Istotnego znaczenia nabiera zatem zaplanowanie ognia skrzydłowego, uniemożliwiającego rozprze-strzenie się przeciwnika na dominujące w terenie wzniesienia lub skrzydła i tyły bronionych pozycji.

Pododdziały czołgów nie prowadzą samodzielnie walki obronnej w górach, są one przydzielone do pododdziałów zmechanizowanych (piechoty górskiej, zmotoryzowanych) pierwszorzutowych lub wchodzi w skład jako drugi rzut (odwód). Wykorzystywane są w czołowych punktach oporu (przeprawy przez rzeki i na skraju lasu) na najważniejszych kierunkach. Zajmują stanowiska ogniowe w miejscach, z których mogą prowadzić ogień na maksymalną odległość, a w szczególności wejść do wąwozów, tuneli, dolin, ciałnin, i wyjść z nich oraz przepraw przez rzeki. W miarę zbliżania się przeciwnika do przedniego skraju obrony ich wykorzystanie z uwagi na pole martwe maleje. Piechotę przydzieloną do kompanii czołgów rozmieszcza się plutonami (drużynami) w jej ugrupowaniu, wykorzystując ją jednocześnie do prowadzenia rozpoznania i ubezpieczenia bezpośredniego.

Szczególno znaczenia w obronie w górach nabiera ogień skrzydłowy. Część środków ogniowych należy umieścić za wysuniętymi w kierunku przeciwnika fałdami terenowymi z takim wyliczeniem, aby ogniem skrzydłowym można było ostrzelać pola martwe przed rubieżą obrony i załamaniem zboczy.

Dowódcy pododdziałów powinni organizować go przede wszystkim w wąskich i głębokich dolinach, na stromych stokach wzgórz, przed przednim skrajem i w głębi

obrony, zwłaszcza na tych kierunkach, gdzie jest przewidywane podejście przeciwnika i ześrodkowanie jego sił.

Występujące grunty skaliste często poważnie utrudniają wykonanie prac ziemnych. Ponadto ze względu na brak możliwości wykorzystania maszyn inżynierskich, będą one musiały być wykonane sposobem ręcznym lub wybuchowym.

W punktach oporu szeroko wykorzystuje się przeszkody naturalne, buduje zwały kamienne i leśne, przygotowuje do niszczenia odcinki dróg oraz ustawia na drogach kierowane zapory minowe.

Odwody rozmieszcza się w grotach, pieczarach (jeżeli warunki pozwalają) z możliwością użycia ich do kontrataku (pluton, kompania). Czołgi mogą brać udział w kontratakach, wykonywanych na ogół z góry w dół, wzdłuż zbocza lub doliny. Nierównomiernie rozłożona pokrywa śnieżna, oblodzenie, ujemnie wpływa na przemieszczanie i manewr, a tym samym na użycie czołgów w kontratakach. Pododdziały zmechanizowane, czołgów, artylerii powinny być przygotowane do samodzielnego zakładania zapór minowych. Samodzielność ta pozwoli im w każdej sytuacji i w krótkim czasie osłonić zaporami minowymi zajmowane pozycje obrony, stanowiska i rubieże ogniowe czy rubieże rozwinięcia do kontrataku. Pododdziały powinny umieć przygotować, a także niszczyć obiekty (np. mosty, przepusty, drogi i inne) wymagające niewielkich nakładów pracy, a które są położone w ich punktach oporu. Ogień z czołgów i moździerzy może spowodować powstanie lawiny śnieżnej. Jeżeli mogłaby być ona niebezpieczna dla danego punktu oporu, to należy spowodować ją wcześniej. Nie można wykluczyć tego, że umiejętnie wywołana lawina śnieżna może być bardzo skutecznym środkiem walki z przeciwnikiem.

Warunki zimowe w górach stwarzają dodatkowe problemy związane z użyciem sprzętu i działaniem ludzi. Zmuszają do zakładania ciepłej odzieży, stosowania środków chroniących przed odmrożeniem, okresowego ogrzewania ludzi i innych zabiegów.

Stanowiska dowódczo-obszaryjne najlepiej przygotować na przeciwstokach zwróconych w stronę przeciwnika. Przy wyborze miejsca należy sprawdzić czy zapewnia ono dobry wgląd na teren. Zdarza się, że z wyżej położonego punktu możliwość obserwowania jest mniejsza (duża liczba pól martwych) niż z punktu położonego niżej. W terenie górzystym stanowiska dowódczo-obszaryjne rozmieszcza się często w pobliżu linii obrony, w celu stworzenia dogodniejszych warunków obserwacji, zwłaszcza gdy obrona jest zorganizowana na fałdzie terenu. Jeżeli pozycje obrony przebiegają w poprzek grzbietu, wówczas stanowisko dowódczo-obszaryjne należy umieścić na skrzydle położonym wyżej. Gdy pododdział prowadzi obronę na łagodnym stoku, stanowisko to wybiera się w głębi bronionego rejonu, najlepiej za pierwszorzutowymi pododdziałami. Należy zwrócić szczególną uwagę na rozpoznanie, ochronę i zabezpieczenie luk i styków między punktami oporu. W zależności od możliwości przeciwnika przewidywać trzeba po-

trzebę wysyłania ubezpieczeń we wszystkich kierunkach, organizując system okrężny, na szczelbu kompanii zorganizować ubezpieczenie bojowe, a w plutonie – podsłuch.

d. Obrona przeszkody wodnej

Jednym ze sposobów osiągnięcia celu obrony jest maksymalne wykorzystanie naturalnych cech obronnych terenu i prowadzenie walki obronnej przez umiejętne wykorzystanie istniejących przeszkód wodnych.

Rozwój techniki bojowej sprawił, że same przeszkody wodne stanowią fizyczną coraz łatwiejszą przeszkodę dla wojsk. Mogą jednak być trudne do sforsowania, gdy będą bronione.

Przeszkody wodne wywierają duży wpływ na działania taktyczne (zarówno nacierającego, jak i obrońcy):

- wpływają na zwolnienie tempa natarcia;
- uniemożliwiają jednoczesne wykorzystanie całego ugrupowania bojowego;
- utrudniają wojskom manewr;
- wykluczają użycie większej liczby wojsk pancernych w składzie forsujących wojsk.

Obrońca natomiast szczególną uwagę zwraca na umocnienie i utrzymanie odcinków dogodnych do forsowania oraz stworzenie systemu ognia i zapór inżynierskich. Przeszkody wodne zapewniają:

- szybsze zorganizowanie skutecznej obrony;
- obronę na szerszym froncie;
- skoncentrowanie sił i środków na zagrożonych kierunkach;
- wykonanie w większym zakresie manewru siłami i środkami;
- rozpoznanie ugrupowania przeciwnika i przewidywane główne kierunki jego uderzeń.

Obronę przeszkody wodnej (*załącznik 8*) zazwyczaj prowadzi się na szerokim froncie. Pododdział organizuje obronę przeszkody najczęściej na jednym brzegu przeciwległym w stosunku do położenia wojsk przeciwnika. Przednią linię obrony wyznacza się bezpośrednio na brzegu lub w głębi na dogodnej rubieży. Większość sił i środków rozmieszcza się w pierwszym rzucie albo przesuwają się w głąb na dogodną rubież – wówczas na brzegu organizuje się pozycję ubezpieczeń bojowych (bezpośrednich) oraz ustawia się zapory inżynierskie ściśle dostosowane do charakteru przeszkody wodnej i zaistniałej sytuacji taktycznej. Wyspy i występy brzegu obsadza się wydzielonymi siłami i środkami, co pozwala zapobiec niespodziewanemu przystąpieniu przez przeciwnika do forsowania oraz umożliwia prowadzenie ognia wzdłuż przeszkody wodnej.

System ognia powinien zapewnić rażenie przeciwnika na podejściach do lustra wody i bronionego brzegu.

Organizuje się go w taki sposób, aby podejścia do lustra wody oraz brody i inne odcinki dogodnie do forsowania mogły być ostrzeliwane ogniem skrzydłowym, krzyżowym i sztyletowym.

Na odcinkach dogodnych do forsowania przeszkód wodnych przez czołgi przygotowuje się ześrodkowania ognia i ogień zaporowy, a także wyznacza się rubieże ogniowe oraz urządza zasadzki ogniowe. Część dział, środków przeciwpancernych, czołgów i bojowych wozów piechoty zajmuje stanowiska ogniowe bliżej brzegu, co umożliwi niszczenie przeciwnika ogniem na wprost, pozostałą część wykorzystuje się jako silny manewrowy odwód.

W ramach inżynierskiego przygotowania rejonu obrony na prawdopodobnych kierunkach działania przeciwnika, ustawia się dużą liczbę zapór inżynierskich. Na bronionym brzegu wykonuje się przeciwskarpy i minuje brzeg. Niszczy się istniejące mosty, brody i miejscowe środki przeprowowe, a także przygotowuje się do wysadzenia wszystkie obiekty hydrotechniczne. Ponadto urządza się system zapór podwodnych i nawodnych (w tym również pływających – np. spływ drewna).

W wypadku organizacji obrony na obu brzegach, pododdziały czołgów rozmieszcza się na bronionym brzegu (gdzie rozmieszczone są siły główne) mając na uwadze fakt, że szczególnie trudnym fragmentem walki jest zapewnienie możliwości wycofania tych sił z przeciwległego brzegu.

Odwód, rozmieszcza się w rejonach umożliwiających szybkie i skryte podejście do przeszkody wodnej w rejonach przewidywanych odcinków forsowania przez przeciwnika lub do rejonów, w których może on wysadzić desanty powietrzne oraz do kontrataków celem niedopuszczenia do umocnienia się przeciwnika na opanowanych przyczółkach.

Każda obrona przeszkody wodnej wymaga ubezpieczenia bojowego. Ich dyslokacja powinna być dostosowana do charakteru wytworzonej sytuacji i danej przeszkody wodnej. Rozmieszcza się je na wyspach i półwyspach oraz przy lustrze wody, gdy przedni skraj obrony przebiega z dala od niej.

Realizowane jest poprzez wystawienie posterunków (w nocy – podsłuchów) na skrzydłach i lukach między punktami oporu. Wydziela się także dyżurne środki ogniowe, z których można prowadzić obserwowany ogień na przeciwległy brzeg i lustro wody. Ponadto należy ciągle patrolować zajmowane rejon, a szczególnie nieobsadzone odcinki.

Utrzymując przeprawę, pododdział może się bronić na przyczółku. Szczególną uwagę w tym przypadku zwraca się na obronę przeciwpancerną i zabezpieczenie skrzydeł.

Otwarte skrzydło pododdziału powinno opierać się na przeszkodzie wodnej i być osłonięte zaporami. Pododdział broniący się na przyczółku jest wzmacniany pododdziałami, innymi rodzajami wojsk (zmechanizowanymi, czołgów artylerią, saperami).

W wypadku uchwycenia przez przeciwnika przyczółku, głównym zadaniem jest zerwanie forsowania lub zniszczenia forsujących sił bezpośrednio po wylądowaniu.

Decydującą tutaj fazą walki są wykonywane kontrataki (najlepiej dwa zbieżne wzdłuż brzegów rzeki). Powinny one nie dopuścić przeciwnika do umocnień na opanowanym przyczółku.

W wypadku nieudanego kontrataku lub gdy znaczne siły przeciwnika sforsują przeszkodę wodną, pododdziały przechodzą do walki na liniach ryglowych, dążąc do ograniczenia rozmiarów opanowanego przyczółka. Niewykluczone jest prowadzenie walki przez pododdziały w okrążeniu. Cele walki na tym etapie to: niedopuszczenie do sforsowania przeszkody przez kolejne siły, zwalczanie przeciwnika na przyczółku, a także stworzenie warunków do wykonania kontrataku przez przełożonego.

Upór, wytrwałość i aktywność podczas obrony przeszkody wodnej są ukierunkowane na uniemożliwienie przedostania się przeciwnika w głąb bronionego rejonu.

e. Obrona w zimie

Warunki zimowe wywierają istotny wpływ na charakter działań taktycznych, ich organizację i prowadzenie. Śnieg utrudnia poruszanie się w terenie i zmusza pododdziały do trzymania się dróg. Spada w tych warunkach tempo i zakres manewru oraz możliwość wykonywania kontrataków.

Częste śnieżyce, zamiecie i zawieje oraz mgły ograniczają obserwację i prowadzenie celnego ognia z czołgów na wprost i sprzyjają zaskoczeniu. Przy pokrywie śnieżnej poprawia się widoczność w dzień, a nawet i w nocy, ale maskowanie wojsk i sprzętu jest utrudnione. Obronę pododdziału w zimie przygotowuje się i prowadzi, jak w warunkach naturalnych.

W zimie należy przewidzieć częstszą zmianę obserwatorów i załóg dyżurnych, zwłaszcza nocą, podczas zamieci śnieżnych i intensywnych opadów śniegu.

Mróz utrudnia użycie BWP i czołgów – powoduje to konieczność stosowania podgrzewaczy lub częstszego uruchamiania silników.

Podczas rozbudowy inżynieryjnej punktu oporu oraz stanowisk ogniowych uwzględnia się grubość pokrywy śnieżnej i zamrożonego gruntu. Obronę organizować się będzie w oparciu o budowle ogniotrwałe, budynki mieszkalne, zabudowy wiejskie itp. Zamarznięta ziemia wykluczy niekiedy budowę okopów dla BWP i czołgów, ukryć dla załóg i wiele innych obiektów fortyfikacyjnych. Nieodzowne będzie użycie maszyn inżynieryjnych lub materiału wybuchowego, co znacznie wydłuży czas na organizację obrony. Na prawdopodobnych kierunkach podejścia przeciwnika minuje się odcinki dróg i przygotowuje węzły niszczeń oraz zawaly, w lukach i na skrzydłach stawia się różnorodne zapory. Wykorzystanie infrastruktury terenu stworzy dogodne warunki do organizowania bytowania żołnierzy, a sił pozamilitarnych (koparki, spycharki, pługi śnieżne itp.) do realizacji zadań zabezpieczenia inżynieryjnego.

W przypadku odwilży (roztopów) w okopach i ukryciach (schronach) wykonuje się rowki ściekowe, ściany zabezpiecza się przed podmyciem i osuwaniem. Czołgi i BWP ustawia się na specjalnych podkładach.

W obronie zimą punkty logistyczne rozmieszcza się zazwyczaj w pomieszczeniach ocieplanych lub schronach, zaopatruje w opał oraz ciepłą odzież dla rannych i chorych. Należy zapewnić również niezbędną ilość gorących napojów.

Pododdziały zaopatruje się w kombinezony maskujące, BWP i czołgi maluje się na biało, ślady gąsienic zasypuje się śniegiem.

f. Obrona w nocy (warunkach ograniczonej widoczności)

Powszechnie znana jest zasada ciągłości działań taktycznych. Wynika z niej konieczność przygotowania się walczących wojsk do prowadzenia walki zarówno w dzień, jak i w nocy.

Noce charakteryzują się głównie ograniczeniami widoczności oraz spadkiem potencjalnych możliwości fizycznych uczestników walki. Ograniczenia widoczności, potęgowane dodatkowo przez zachmurzenia i opady atmosferyczne wpływają ujemnie na skuteczność ognia (szczególnie prowadzonego na wprost) oraz wykonanie manewru.

W nocy uwydatnia się przewaga wojsk wyposażonych w nowoczesne urządzenia optoelektroniczne, które zapewniają możliwości wykrycia celu typu czołg na odległość przekraczającą **2000 m**.

Zalety przyrządów termowizyjnych – to: mała wrażliwość na warunki atmosferyczne oraz na takie zanieczyszczenia atmosfery, jak dymy, pyły; możliwość pracy niezależnie od warunków oświetlenia, brak możliwości zakłócania źródłami światła oraz detekcja celów na bardzo duże odległości.

Pododdziały nieprzygotowane do prowadzenia działań w nocy wykazują większą podatność na objawy paniki. Brak snu wpływa na szybsze powstawanie zespołu wyczerpania walką, szczególnie w razie konieczności prowadzenia intensywnych działań nocnych w zimie.

Obronę w nocy organizuje się i prowadzi według podobnych zasad, jak w dzień, dążąc do zatrzymania natarcia przeciwnika przed przednim skrajem obrony. Działania obronne w nocy mogą być prowadzone:

- bez oświetlenia terenu;
- w warunkach pełnego oświetlenia terenu;
- z zastosowaniem koncepcji pośrednich.

Istotą prowadzenia działań bez oświetlenia jest wykorzystanie ciemności, jako elementu zaskoczenia, maskowania i dezorientowania przeciwnika.

Zbliżenie nocnych warunków działania do dziennych poprzez rozpraszanie ciemności i niwelowanie jej ujemnego wpływu na działania taktyczne stanowi istotę działań obronnych w warunkach pełnego oświetlenia. Nieumiejętne korzystanie ze sprzętu do nocnego widzenia może być również demaskujące.

Koncepcje pośrednie w działaniach obronnych oparte są na:

- użyciu przyrządów nocnego widzenia z jednoczesnym oświetleniem w celu ich wzajemnego uzupełnienia;
- użyciu środków oświetlających jedynie do oświetlenia przeciwnika;
- użyciu środków oświetlających tylko do wyznaczania dozorów, linii rozgraniczenia i pasów działania.

Do obrony w nocy pododdziały mogą przejść w następujących przypadkach:

- na rozkaz przełożonego, po wykonaniu zadania;
- w wyniku załamania się natarcia;
- po wykonaniu kontrataku zakończonego w godzinach wieczornych, w wyniku którego cel został osiągnięty i istnieje potrzeba umocnienia się na opanowanej rubieży;
- w czasie przeciągnięcia się dziennej walki obronnej na okres nocy;

Uwzględniając warunki nocne bardzo istotny jest właściwy wybór przebiegu przedniej linii obrony.

Powinna ona zapewnić możliwości prowadzenia obserwacji i ognia na wprost na maksymalnych zasięgach posiadanych celowników nocnych i innych przyrządów nocnego widzenia, jednocześnie umożliwiając wykorzystanie ukryć naturalnych. Nie powinna ona przebiegać prostopadle do przewidywanego (ocenianego) kierunku uderzenia przeciwnika, doprowadzając do niejednoczesnego uderzenia jego sił. Jeżeli obrońca dysponuje urządzeniami optoelektronicznymi i oświetlającymi w niezbędnej ilości, to celowe jest rozmieszczenie większości środków ogniowych na stokach wzniesień (patrząc od strony przeciwnika). Jeżeli natomiast ilość przyrządów nocnego widzenia i środków oświetlających jest niewystarczająca, wtedy za bardziej uzasadnione należy uznać rozmieszczenie ich na przeciwstokach.

Ugrupowanie bojowe kompanii tworzone do obrony w nocy powinno być zbliżone do przyjmowanego w dzień, zwiększając jedynie samodzielność i swobodę działania pododdziałów.

Dowódca kompanii organizujący obronę w nocy powinien: wzmocnić rozpoznanie, ubezpieczenie bojowe i obserwację przeciwnika oraz własnych zapór ustawionych przed przednim skrajem, zorganizować podsluchy, wystawić ubezpieczenie bezpośrednie (obserwatorów, patrole, czujki); część sił i środków ogniowych utrzymać w stałej gotowości do otwarcia ognia i odparcia ataku; przygotować wszystkie środki ogniowe i odwód do działań nocnych; wzmocnić obronę skrzydeł i styków; prowadzić nieprzerwaną obserwację z wykorzystaniem urządzeń elektrooptycznych (optoelektronicznych).

Pododdziały czołgów wzmocnia się na ogół pododdziałami zmechanizowanymi i rozmieszcza się je przed czołgami, na skrzydłach i w lukach. Ponadto z ich składu wyznacza się ubezpieczenia bojowe. Czołgi rozmieszczone w głębi obrony przesuwają się na noc na tymczasowe stanowiska ogniowe, położone bliżej przedniego skraju obrony i utrzymuje się w gotowości do odparcia ataku przeciwnika.

Przyrządy noktowizyjne, środki elektrooptyczne i optoelektroniczne przygotowuje się do strzelania w miarę możliwości w ciągu dnia. Należy wykonać dodatkowe zadania związane z oświetleniem terenu, oślepieniem przeciwnika, tworzeniem dozorów świetlnych, oznakowaniem rubieży i kierunków oraz z przesunięciem czołgów z drugiego rzutu bliżej przedniego skraju obrony wzmocniając w ten sposób pierwszy rzut oraz w celu zabezpieczenia wycofania pierwszego rzutu. Środki ogniowe przesunięte na noc na tymczasowe stanowiska ogniowe, zwykle przed świtem, skrycie i z reguły w różnym czasie, zajmują główne stanowiska ogniowe.

Podczas przechodzenia do obrony w nocy, jeżeli nie było możliwości rozpoznania terenu do zapadnięcia zmroku, dowódca może organizować system ognia, wykorzystując przyrządy noktowizyjne.

Dla osłony pododdziałów przed rozpoznaniem środkami optoelektrycznymi i radiotechnicznymi celowe jest tworzenie dodatkowych źródeł promieniowania ciepłego i świetlnego, takich jak rozpalanie ognisk w pobliżu niewrażliwych punktów, przygotowanie stacjonarnych wyrzutni pułapek termicznych, ustawienie arkuszy blach itp.

Z chwilą przejścia przeciwnika do ataku oświetla się teren w rejonie jego działań lub wykorzystuje przyrządy elektrooptyczne i optoelektroniczne. Pierwsze otwierają ogień pododdziały broniące pozycji ubezpieczeń bojowych oraz środki dyżurne z tymczasowych stanowisk ogniowych. Pierwszorzutowe pododdziały prowadzą ogień na wprost wykorzystując przyrządy elektrooptyczne lub z oświetleniem ugrupowania bojowego przeciwnika niszcząc w pierwszej kolejności jego czołgi, wozy bojowe oraz środki oświetlające.

Przeciwnika skupiającego się do przejścia przez zapory inżynierskie niszczy się ogniem zaporowym, dążąc do zablokowania jego ruchu i odcięcia piechoty od czołgów. Jeżeli przeciwnik zbliży się bezpośrednio do punktu oporu, pododdział niszczy go ogniem sztyletowym, jednocześnie oślepiając.

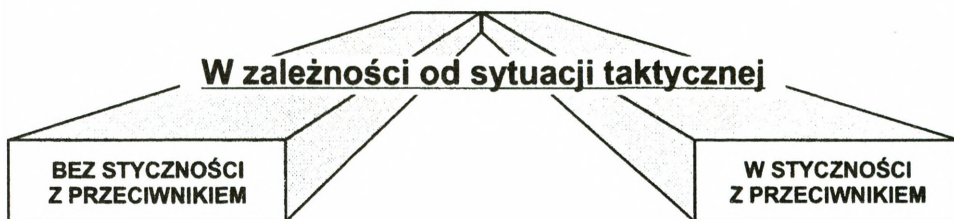
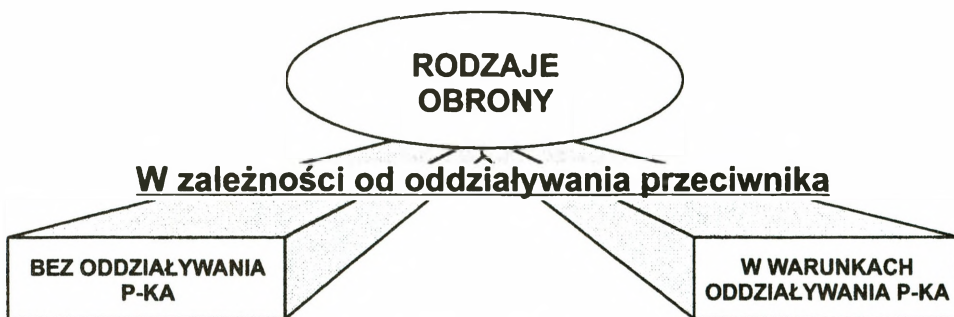
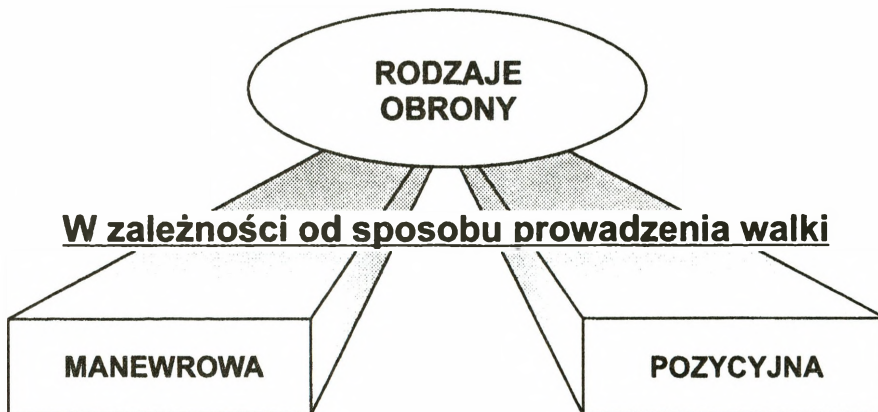
W wypadku włamania się przeciwnika w punkt oporu należy dążyć do zahamowania tempa natarcia, a w sprzyjających warunkach do zatrzymania jego uderzenia poprzez wyjście drugiego rzutu (odvodu) na rubież ogniową.

Dowódca kompanii dodatkowo na mapie roboczej (w razie potrzeby także na szkicu) przedstawia niektóre przedsięwzięcia z planu zabezpieczenia świetlnego obrony batalionu (brygady), np. dozory, linie rozgraniczenia, ześrodkowania ognia. Organizuje również posterunki oświetlające (1–3 na kompanię), rozmieszczone przed przednim skrajem obrony, aby uniknąć zaskoczenia niespodziewanym atakiem przeciwnika.

LITERATURA

- Działania taktyczne wojsk lądowych*, Warszawa 1992.
- Instrukcja kierowania ogniem pododdziałów zmechanizowanych i czołgów w walce*, Warszawa 1998.
- Regulamin Bundeswehry HDV 100/100*, Bonn 1986.
- Regulamin Bundeswehry HDV 100/200*, Bonn 1986.
- Regulamin działań wojsk lądowych*, Warszawa 1999.
- Regulamin działań taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych*, Warszawa 2000.
- Regulamin działań taktycznych sił lądowych. ATP-35 (B)*.
- Tymczasowe normy operacyjno-taktyczne oraz wybrane wskaźniki dotyczące możliwości bojowych rodzajów sił zbrojnych i wojsk*, Warszawa 1990.
- Zasady opracowania graficznego dokumentów bojowych na szczeblu pododdziału*, Wrocław 1999.
- Bujak A., Śliwa Z., *Prowadzenie działań bojowych w specyficznych warunkach pola walki*, WSO, Wrocław 1998.
- Bujak A., Śliwa Z., *Wpływ terenu na działania bojowe według poglądów NATO*, Wrocław 1998.
- Kręcikij J., *Przygotowanie działań taktycznych w NATO na przykładzie WL SZ USA*, Warszawa 1996.
- Ścibiorek Z., *Działania opóźniające*, Warszawa 1995.
- Ścibiorek Z., *Rozważania o obronie*, Warszawa 1993.

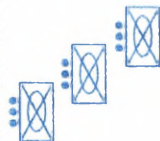
RODZAJE OBRONY

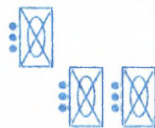
UGRUPOWANIE KOMPANII ZMECHANIZOWANEJ

– występem w lewo

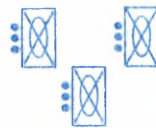
-- schodami w prawo

– występem w prawo

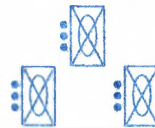
-- schodami w lewo

– kątem w przód

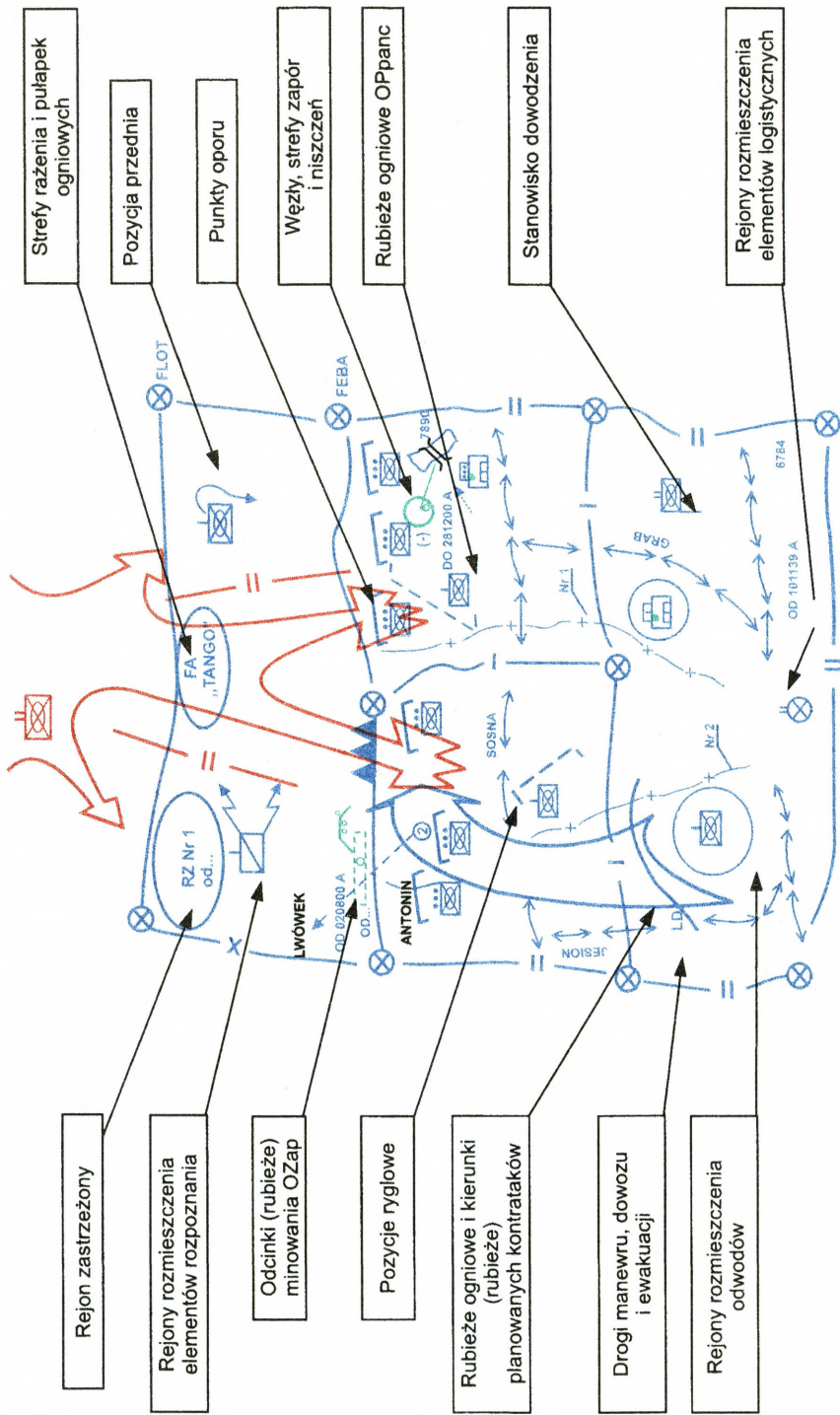

-- w linię bojową

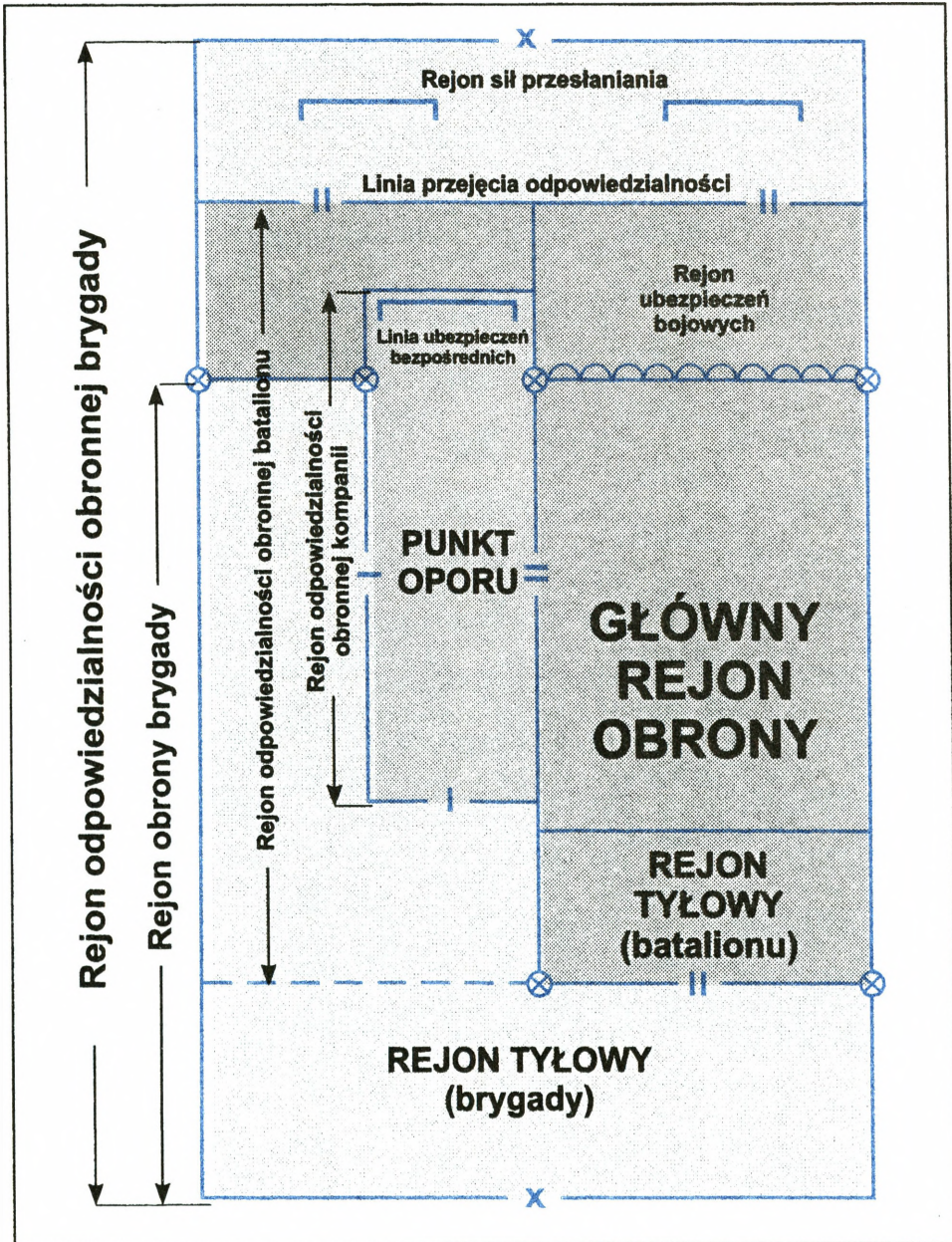

– kątem w tył

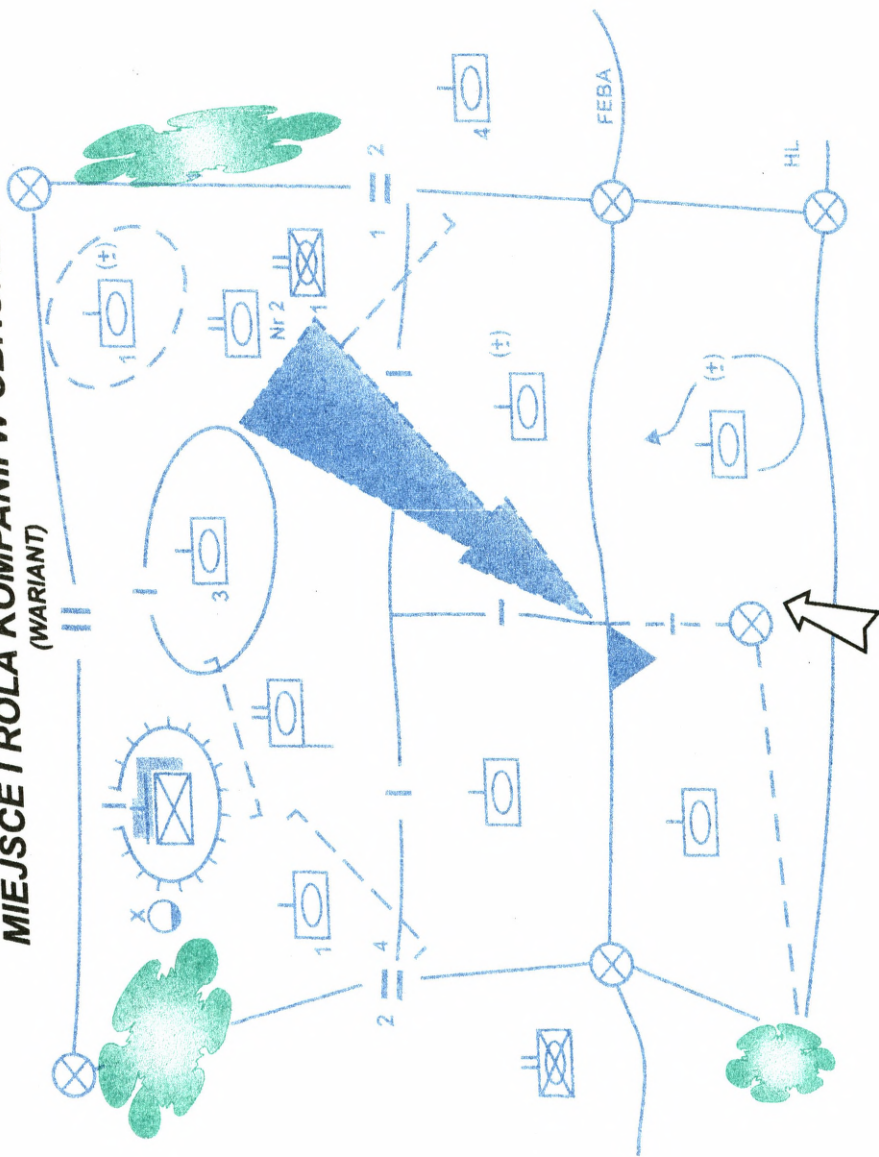
STRUKTURA OBRONY

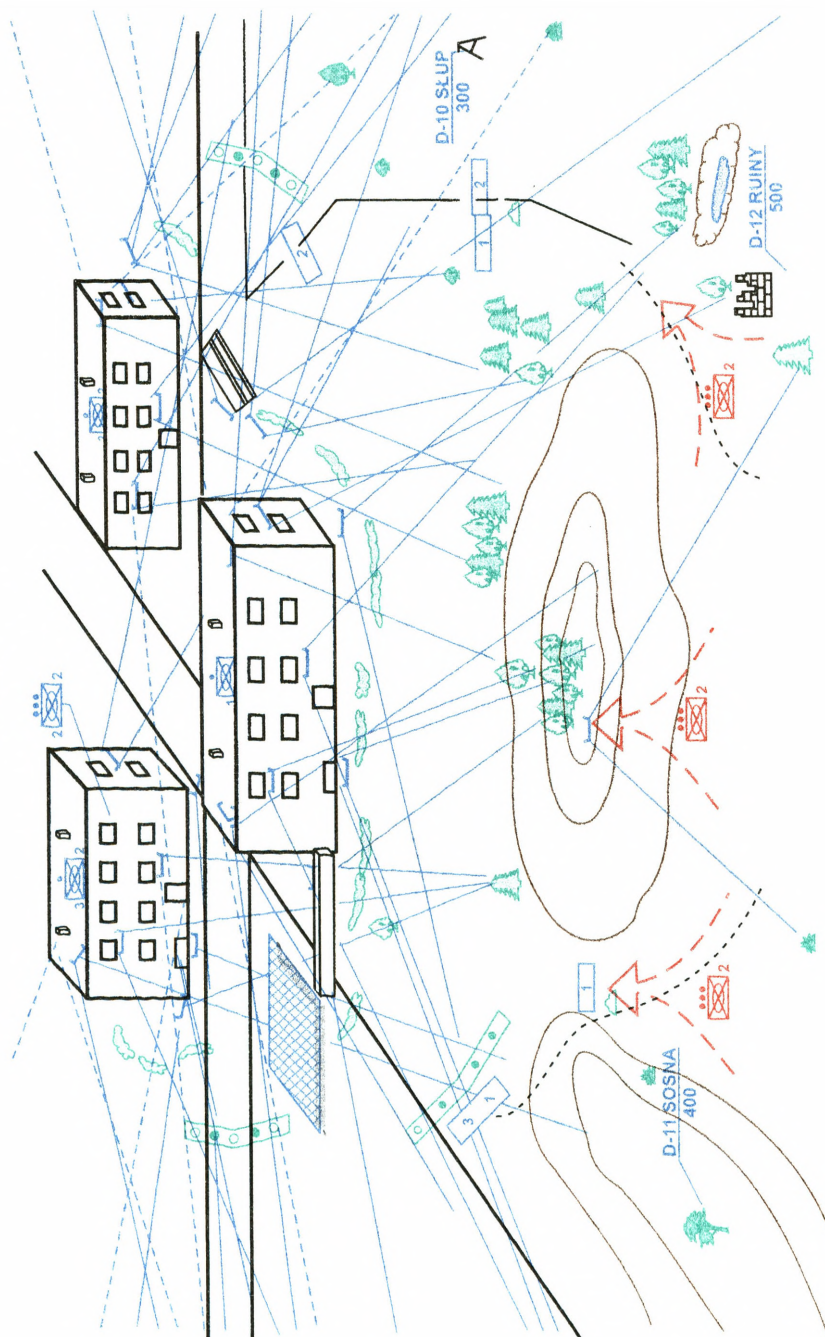
PODZIAŁ REJONU ODPOWIEDZIALNOŚCI OBRONNEJ BRYGADY, BATALIONU I KOMPANII

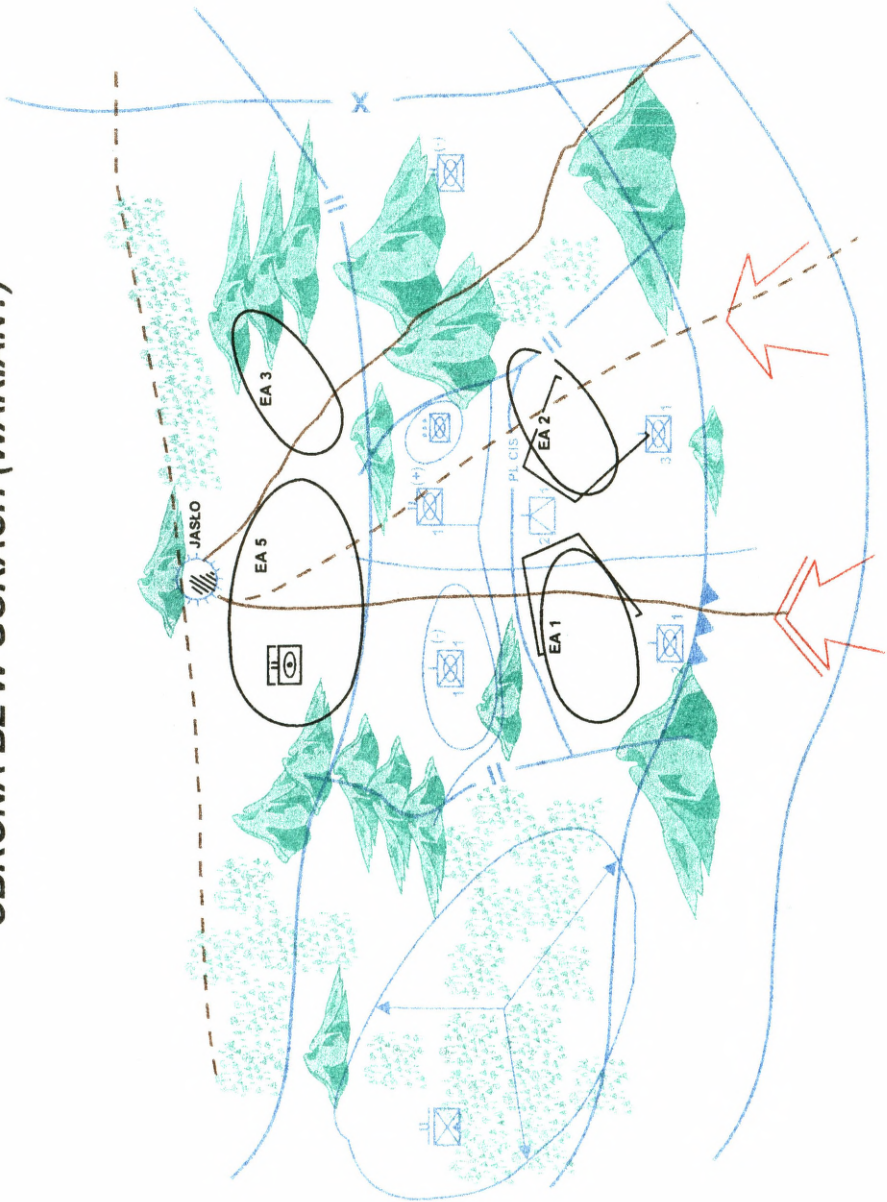
MIEJSCE I ROLA KOMPANII W OBRONIE (WARIANT)

OBRONA MIEJSCOWOŚCI (WARIANT)

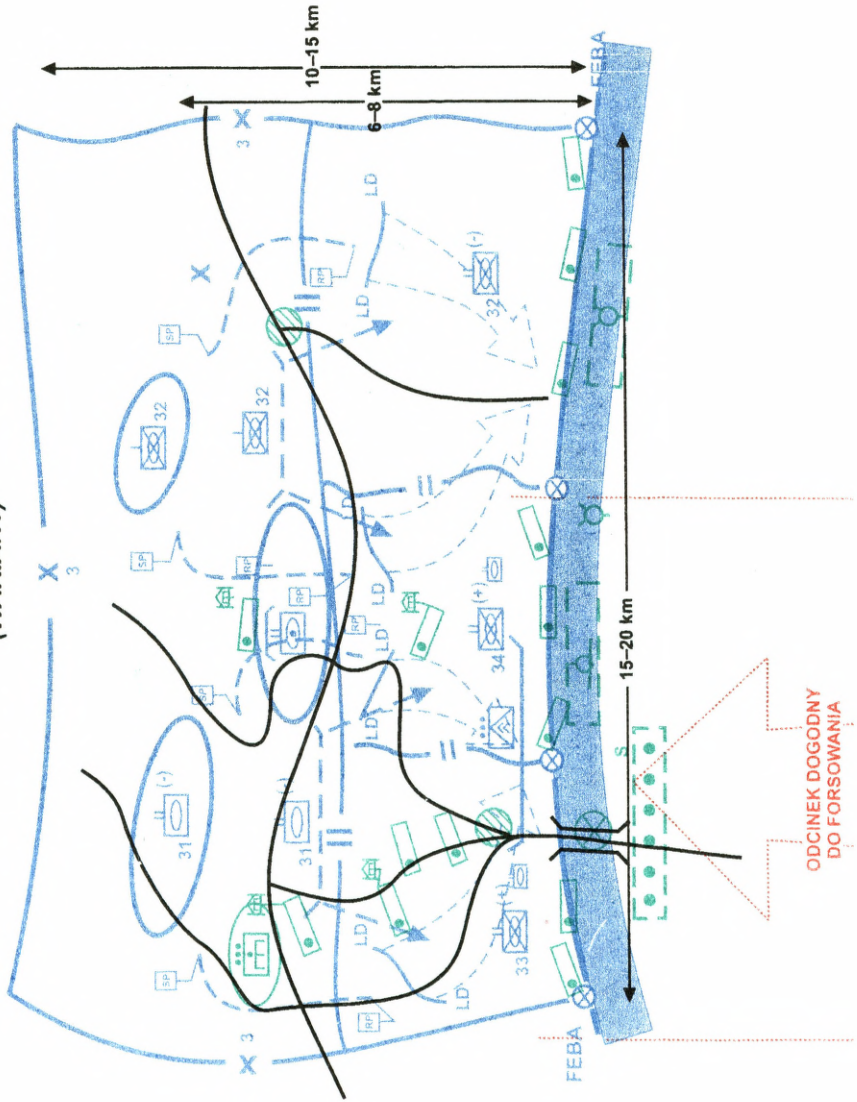

OBRONA BZ W GÓRACH (WARIANT)

20085

OBRONA PRZESZKODY WODNEJ (WARIANT)

Publikacje Akademii Obrony Narodowej

---

do nabycia w Wydziale Wydawniczym AON
al. gen. A. Chruściela 103, bl. 2
00-910 Warszawa,
tel. 681 40 55, tel./faks 681 37 52

- S. Bartosiewicz, M. Mróz – Zaopatrywanie jednostek wojsk lotniczych i obrony powietrznej w techniczne środki materiałowe techniki naziemnej – 7,00 zł
- Bezpieczne niebo. Materiały z konferencji naukowej – 14,00 zł
- J. Bienkowski, R. Stępień (red.) – Edukacja pedagogiczna w wyższej uczelni wojskowej – 16,00 zł
- H. Binkowski (red.) – OBWE w procesie umacniania bezpieczeństwa europejskiego – 16,00 zł
- A. Bujak – Praca w terenie na szczeblach taktycznych według standardów NATO – 10,00 zł
- W. Chojnacki – Socjologiczne aspekty tendencji instytucjonalno-organizacyjnego rozwoju wojska – 16,00 zł
- R. Chrobak i in. – Działania bojowe dywizji – 15 zł
- M. Cieślarczyk, P. Krawczyk, Z. Korulczyk – Poradnik metodyczny autorów prac kwalifikacyjnych – 8,00 zł
- M. Cieślarczyk, M. Chojnacki, A. Radomski – Współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) w siłach zbrojnych (SP) RP – 13,00 zł
- M. Cieślarczyk (red.) – Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki – 13,00 zł
- A. Ciupiński, M. Zajac (red.) – Wybrane problemy walki z terroryzmem międzynarodowym – 17 zł
- A. Ciupiński (red.) – Dyplomacja wielostronna – 25,00 zł
- A. Ciupiński – Podstawowe elementy polityki bezpieczeństwa i obrony RP – 15,00 zł
- A. Ciupiński, R. Białoskórski – Wczesne ostrzeżenie i zapobieganie współczesnym konfliktom zbrojnym w strategii Sojuszu Północnoatlantyckiego – 7,00 zł
- A. Ciupiński, H. Binkowski, A. Legucka – Bezpieczeństwo w stosunkach międzynarodowych – 30,00 zł
- T. Compa – Zarządzanie przestrzenią powietrzną – 10,00 zł
- J. Czaja – Stolica apostolska wobec integracji europejskiej – 15,00 zł
- K. Czajka – Użycie artylerii w obronie oddziału – 8,00 zł
- P. Daniluk – Radiostacje pola walki – 10,00 zł
- A. Dawidczyk – Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI w. – 9,00 zł
- P. Dela, J. Wojejszo – Wsparcie komputerowe ćwiczeń wojskowych 16 zł
- Dowodzenie lotnictwem sił powietrznych w działaniach wojsk lądowych (praca zbiorowa) – 15,00 zł
- W. Drażczyk – Logistyka sił powietrznych w działaniach wielonarodowych – 9,00 zł
- A. Fellner – Zautomatyzowane systemy kontroli ruchu lotniczego przestrzeni powietrznej – 20,00 zł
- M. Flemming – Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych – 45,00 zł
- P. Gawliczek, J. Pawłowski – Zagrożenia asymetryczne – 14,00 zł
- M. Gąska, A. Ciupiński – Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych – 21,00 zł
- A. Glen, W. Marud – Kontrola przestrzeni powietrznej w czasie kryzysu i wojny – 18,00 zł
- J. Gotowała – Lotnictwo XXI wieku – 11,00 zł
- J. Groskrejc – Antropologiczne i aksjologiczne aspekty edukacji oficerów – 10,00 zł
- J. Halik – Metodyka opracowania pracy magisterskiej i studyjnej – 15,00 zł
- J. Halik, J. Wojejszo – Ćwiczenia wojskowe sił zbrojnych RP w aspekcie interoperacyjności w ramach NATO – 14,00 zł
- M. Huzarski (red.) – Taktyka ogólna wojsk lądowych – 21,00 zł
- K. Jałoszyński – Terroryzm antyizraelski – 12,00 zł
- K. Jałoszyński – Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce? – 12,00 zł
- K. Jałoszyński – Zagrożenie terroryzmem w wybranych krajach Europy Zachodniej oraz w Stanach Zjednoczonych – 12,00 zł
- J. Janczak – Zakłócanie informacyjne – 12,00 zł
- Cz. Jarecki – Użycie wojsk raketowych i artylerii w operacji – 13,00 zł
- T. Jemiolo – Globalizacja. Szanse i zagrożenia – 8,00 zł
- T. Jemiolo, K. Malak (red.) – Bezpieczeństwo zewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej – 25,00 zł
- A. Józwiak, Cz. Marcinkowski – Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych – 18,00 zł
- M. Juszczyk – Wsparcie działań przez państwo gospodarza – 14 zł
- L. Kanarski, P. Gawliczek – Przywództwo w armiach NATO – 9,00 zł
- L. Kanarski, B. Rokicki (red.) – Teoria i praktyka przywództwa wobec wyzwań edukacyjnych – 24,00 zł
- J. Kardas, K. Loranty – Wybrane problemy bezpieczeństwa i obronności państwa w opiniach pracowników administracji publicznej – 12,00 zł
- J. Kardas, K. Loranty – Instytucjonalizacja przygotowania obronnego kadr administracji – 15,00 zł
- J. Karpowicz, Z. Chojnacki – Bezpieczeństwo lotów – 10,00 zł
- J. Karpowicz, E. Cieślak – Lotnictwo wsparcia w sojusznicznych działaniach powietrznych – 17 zł
- J. Karpowicz, K. Kozłowski – Bezzałogowe statki powietrzne i miniaturowe aparaty latające – 18 zł
- J. Karpowicz – Współczesne konstrukcje lotnicze – 20,00 zł

- Cz. Kącki – Siły wielonarodowe do misji pokojowych – 15 zł
- Cz. Kącki – Izrael. Jego wpływ na rozwój sytuacji w regionie Bliskiego Wschodu – 15,00 zł
- Kierowanie mobilnymi systemami łączności wojsk lądowych (praca zbiorowa) cz.I – 14 zł, cz.II – 8 zł, cz.III. – 12 zł
- W. Kitler (red.) – Obrona cywilna (niemilitarna) w obronie narodowej III RP – 25,00 zł
- W. Kitler – Obrona narodowa III RP. Pojęcie. Organizacja. System (rozprawa habilitacyjna) – 24,00 zł
- W. Kitler – Obrona narodowa w wybranych państwach demokratycznych – 14,00 zł
- Z. Klawitter – Rola i zadania zespołu wsparcia personalnego na stanowisku dowodzenia BZ/BPanc – 7,00 zł
- T. Kochański – Logistyka międzynarodowa – 12,00 zł
- T. Kochański – Logistyka jako koncepcja zintegrowanego zarządzania – 18,00 zł
- T. Kochański, S. Kurek – Konkurencyjność przedsiębiorstw – 15 zł
- M. Koziański – Umowa offsetowa i inne formy udziału państwa w międzynarodowym obrocie gospodarczym – 10,00 zł
- M. Kozub – Lotnictwo w operacjach połączonych – 7,00 zł
- M. Kozub – Lotnictwo wojsk lądowych w operacjach połączonych – 8,00 zł
- M. Kozub – Lotnictwo w bojowym poszukiwaniu i ratownictwie – 8,00 zł
- J. Kręcikij – Współczesne kierowanie wojskami. Proces dowodzenia – 12,00 zł
- J. Kręcikij – Metodyka pracy sekcji dowodzenia oddziału i związku taktycznego – 13,00 zł
- J. Kręcikij – Wybrane problemy kierowania zgrupowaniami wielonarodowych sił połączonych – 14,00 zł
- R. Kwecka, M. Gryga – Siły specjalne w kontekście współczesnych zagrożeń – 15,00 zł
- K. Kubiak – Transport wojsk i ładunków wojskowych drogą morską przy użyciu statków handlowych – 12,00 zł
- L. Łukaszuk – Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa – 20,00 zł
- L. Łukaszuk – Dyplomacja współczesna a problemy prawa i bezpieczeństwa międzynarodowego – 20,00 zł
- L. Łukaszuk – Europejskie prawo pokoju i bezpieczeństwa – 20,00 zł
- T. Majewski – Ankieta i wywiad w badaniach wojskowych – 9,00 zł
- T. Majewski – Kierownik – dowódca w organizacji – 12,00 zł
- T. Majewski – Miejsce celów, problemów i hipotez w procesie badań naukowych – 8 zł
- T. Majewski i in. – Planowanie w organizacji – 9 zł
- K. Malak – Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Białorusi – 18,00 zł
- J. Marczak (red.) – Samoorganizacja społeczeństwa na rzecz bezpieczeństwa powszechnego. Samoobrona powszechna III RP – 20,00 zł
- M. Marszałek – Siły powietrzne w operacjach ewakuacyjnych (według poglądów amerykańskich) – 13 zł
- M. Marszałek, A. Radomyski – Metodyka pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia brygady raketowej sił powietrznych – 25,00 zł
- Z. Maślak – Podstawy teorii informacji obrony powietrznej – 10,00 zł
- Z. Maślak (oprac.) – Informacje w obronie powietrznej – potrzeby, wymagania, zagrożenia. Materiały z sympozjum naukowego – 17,00 zł
- M. Michalec (oprac.) – Kierunki rozwoju rosyjskiej myśli teoretycznej i praktyki w zakresie użycia lotnictwa w walce – 14,00 zł
- J. Michniak (red.) – Projektowanie struktury organizacyjnej dowództwa brygady zmechanizowanej (pancernej) – 12,00 zł
- J. Michniak – Stanowiska dowodzenia w wojskach lądowych – 10 zł
- G. Nowacki – Informacja w walce zbrojnej. Materiały z sympozjum naukowego – 17,00 zł
- G. Nowacki – Strategiczne siły jądrowe wybranych państw – 14,00 zł
- G. Nowacki – Rozpoznanie satelitarne USA i Federacji Rosyjskiej – 8,00 zł
- G. Nowacki (red.) – Militaryzacja kosmosu – 17,00 zł
- A. Nowak – Działalność rozpoznawcza na szczeblach taktycznych – 12,00 zł
- E. Nowak – Gospodarowanie zasobami majątkowymi – 15,00 zł
- M. Obrusiewicz – Wielonarodowe połączone siły zadaniowe CJTF – 12,00 zł
- M. Obrusiewicz – Geneza i prognoza kooperatywnych stosunków wojskowych końca XX i początku XXI w. na tle bezpieczeństwa europejskiego – 15 zł
- J. Pawłowski, A. Ciupiński (red.) – Umędzynarodowiony konflikt wewnętrzny – 20,00 zł
- M. Pelc, M. Juszczyk – Matematyka – 25 zł
- J. Płaczek – Ewolucja polskiej myśli obronno-ekonomicznej w latach 1976–2000 – 20,00 zł
- J. Płaczek (red.) – Gospodarka obronna Polski w końcu lat dziewięćdziesiątych. Szanse i zagrożenia – 25,00 zł
- Podróż studyjna w systemie edukacji oficerów w AON. Materiały z sympozjum naukowego – 17,00 zł
- A. Polak – Wybrane zagadnienia obrony wybrzeża w Polsce (1920–2002) – 16,00 zł
- A. Polak – Teoria grup operacyjnych w polskiej sztuce wojennej okresu międzywojennego – 30,00 zł
- Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów (praca zbiorowa) – 35,00 zł (dwa tomy)
- K. Przeworski – Ewakuacja jako sposób ochrony ludności – 7,00 zł
- Pułk przeciwlotniczy w działaniach operacyjnych (praca zbiorowa) – 20,00 zł
- A. Radomyski – Metody i treść pracy zespołu OPL na stanowisku dowodzenia dywizji zmechanizowanej – 18,00 zł
- A. Skrabacz – Kobiety w obronie narodowej Polski u progu XXI w. – 15,00 zł
- J. Skrzyp (red.) – Informator geograficzny o państwach kandydujących do Sojuszu Północnoatlantyckiego – 14,00 zł

- J. Skrzyp, Z. Lach – Informator geograficzny. Państwa członkowskie NATO – 20,00 zł
- Z. Skwarek – Powietrzne systemy wczesnego wykrywania i powiadamiania – 13,00 zł
- K. Staboń – Sytuacja jeńców wojennych w konflikcie iracko-irańskim (1980-1988) – 10,00 zł
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego (praca zbiorowa) – 15,00 zł
- Słownik terminów z zakresu psychologii (praca zbiorowa) – 10,00 zł
- Słownik pojęć sojuszniczej obrony powietrznej (praca zbiorowa) – 12,00 zł
- H. Spustek – Wybrane zagadnienia badań operacyjnych i modelowania liniowego – 8,00 zł
- Z. Stachowiak – Metodyka i metodologia pisania prac kwalifikacyjnych (licencjackich, magisterskich i dyplomowych) – 9,00 zł
- Z. Stachowiak, J. Płaczek (red.) – Wybrane problemy ekonomiki bezpieczeństwa – 30,00 zł
- R. Stępień (red.) – Edukacja w wyższych szkołach wojskowych – 21,00 zł
- M. Strzoda (red.) – Wybrane terminy z zakresu dowodzenia i zarządzania – 7,00 zł
- M. Strzoda – Słownik nazw, skrótów i akronimów państw, instytucji, dowództw, jednostek organizacyjnych i osób funkcyjnych – 8 zł
- J. Suwart – Zarys obrony cywilnej w Polsce w latach 1920–1996 – 30,00 zł
- R. Szypra – Powietrzna sztuka operacyjna wybranych państw – 15,00 zł
- Środki dowodzenia (praca zbiorowa) – 12 zł
- E.A. Wesółowska, A. Szerauc (red.) – Patriotyzm – Obronność – Bezpieczeństwo – 20,00 zł
- J. Wolejszo – Wybrane problemy procesu planowania i rozliczania działalności szkoleniowej na szczeblach taktycznych w SZ RP – 16 zł
- J. Wolejszo – Trening sztabowy dowództw szczebla taktycznego SZ RP – 17,00 zł
- J. Wolejszo – Wybrane aspekty projektowania struktury organizacyjnej zespołu dowodzenia stanowiska dowodzenia brygady zmechanizowanej – 11,00 zł
- J. Wolejszo – Wybrane problemy przygotowania i realizacji ćwiczeń sojuszniczych NATO – 16 zł
- J. Wolejszo, Z. Fiolna – Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerią) w obronie – 12,00 zł
- J. Wolejszo, Z. Fiolna – Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerią) w marszu – 15,00 zł
- Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa. Materiały z seminarium – 20,00 zł
- Wojsko wobec polskiego października'56. Rezolucje, uchwały, listy (wybór, wstęp i opracowanie: E. J. Nalepa) – 30,00 zł
- J. Wojtasik (red.) – Studia z dziejów polskiej techniki wojskowej od XVI do XX wieku – 27,00 zł
- J. Wojtasik (red.) – Od Żółkiewskiego i Kosińskiego do Piłsudskiego i Petlury. Z dziejów stosunków polsko-ukraińskich od XVI do XX wieku – 20,00 zł
- M. Wrzosek – Działania rozpoznawcze na obszarze kraju – 10 zł
- M. Wrzosek – Organizacja pracy taktycznej komórki rozpoznania – 17 zł
- Wsparcie informacyjne obrony powietrznej. Materiały z sympozjum naukowego – 18 zł
- Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej AON – Ewolucja dla postępu. Materiały z konferencji – 18 zł
- E. Zabłocki – Współczesne siły powietrzne – 13,00 zł
- S. Zalewski – Służby specjalne w państwie demokratycznym – 11,00 zł
- Założenia operacyjne do doktryny zasadniczej sił powietrznych (praca zbiorowa) – 10,00 zł
- L. Zapala – W rembertowskiej Alma Mater. Wspomnienia – 18,00 zł
- B. Zdrodowski, M. Marszałek – Operacje pozawojenne sił powietrznych – 16,00 zł
- J. Zieliński (red.) – Podstawowe założenia dydaktyki sztuki operacyjnej – 14,00 zł
- J. Zieliński – Wojska lądowe jako rodzaj sił zbrojnych – 14 zł
- J. Zuziak – Dzieje Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie 1947–1997 – 25,00 zł

Zamówienia przyjmujemy telefonicznie lub pisemnie

AON Wydział
Wydawniczy